

Biblioteca ASTRA,
Corpul B

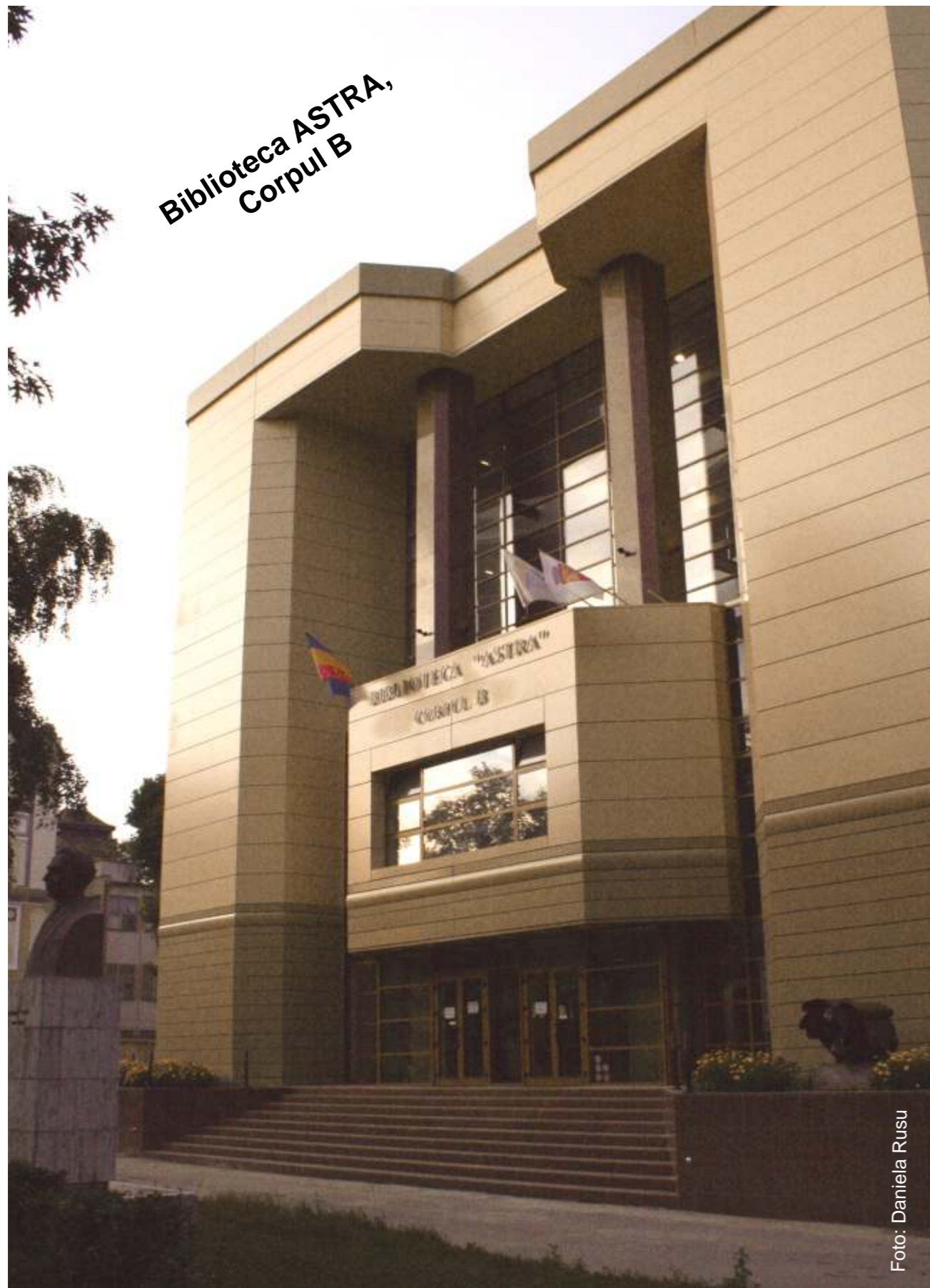
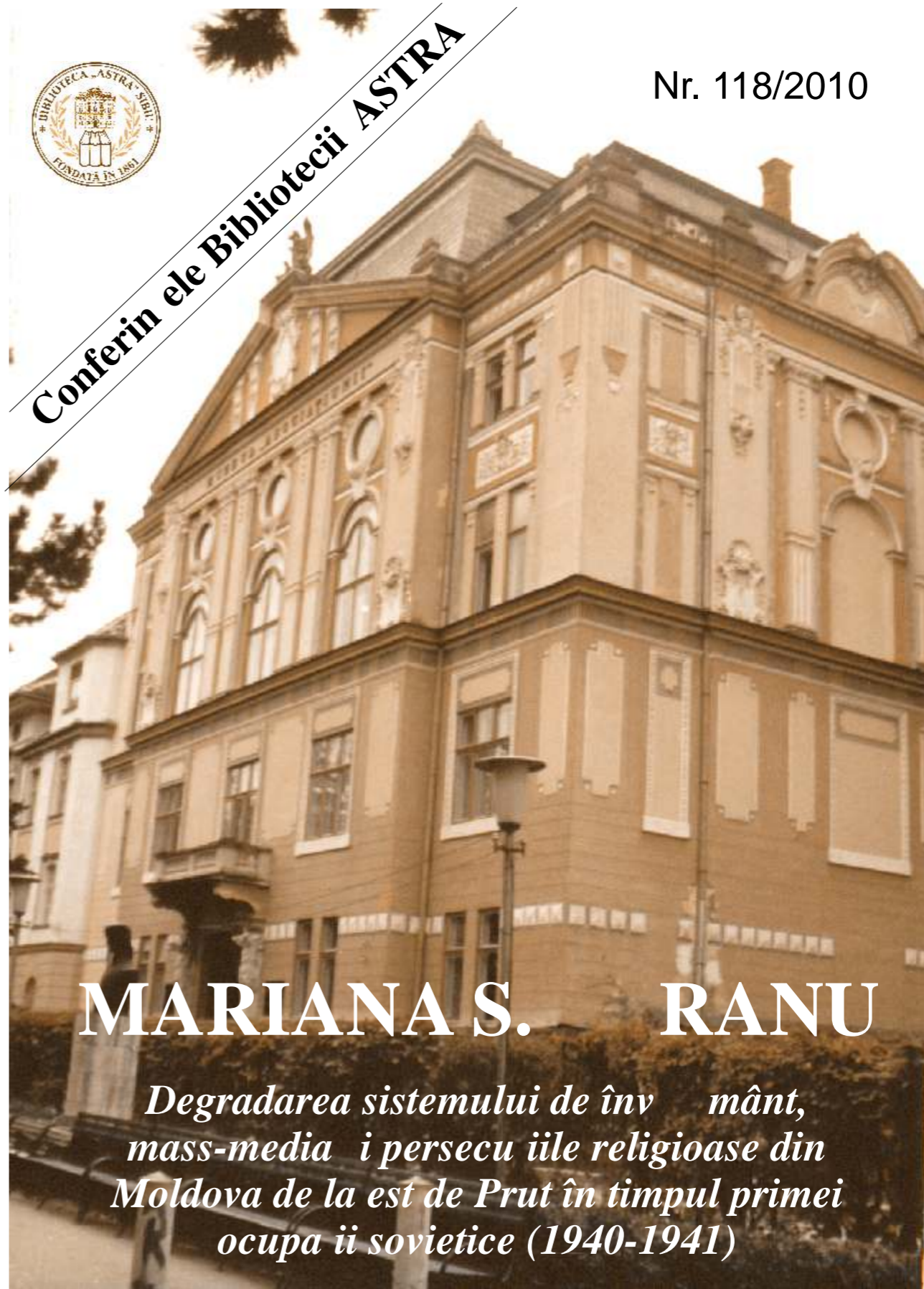

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 118/2010

MARIANA S. RANU

*Degradarea sistemului de învățământ,
mass-media și persecuțiile religioase din
Moldova de la est de Prut în timpul primei
ocupații sovietice (1940-1941)*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:

MARIANA S.ȚĂRANU : *DEGRADAREA SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT, MASS-MEDIA ȘI PERSECUȚILE RELIGIOASE DIN MOLDOVA DE LA EST DE PRUT ÎN TIMPUL PRIMEI OCUPAȚII SOVIETICE (1940-1941)*

Coordonatorul colecției: Onuc **Nemeș-Vintilă**
Grafică copertă: Daniela **Rusu**
Editor: Ioana **Butnaru**

Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. G. Barițiu, nr. 5-7, cod 550178
Sibiu, ROMÂNIA
Tel.: +40 269 210551, +40 369 561731, fax: +40 269 215775
Web: <http://www.bjastrasibiu.ro>, e-mail: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: 1843 - 4754

MARIANA S. ȚĂRANU
n. 1976

CURRICULUM VITAE

Mariana S. ȚĂRANU

Mariana S. ȚĂRANU (născută la 3 august 1976) istoric din Republica Moldova, originară din satul Cimișeni, raionul Criuleni. A publicat peste 30 de studii și articole științifice, abordând în special temele ce se referă la politica statului față de intelectualitate în primii ani ai puterii sovietice, precum și politica de teroare a statului sovietic pe teritoriul românesc al Moldovei de la Est de Prut în timpul primului an de ocupație sovietică (1940-1941).

Studii și activitate profesională

A absolvit facultatea de Istorie și Etnopedagogie a Universității Pedagogice de Stat "I. Creangă". În anul 2005 a susținut teza de doctor în științe istorice Politică statului față de intelectualitatea din Rusia sovietică (1917-1922), conducător științific Anatol Petrencu, profesor universitar, doctor habilitat. Își desfășoară activitatea în învățământul superior din Republica Moldova.

Activitatea asociativă

Este membru al Seminarului Științific de profil al Consiliului Științific Specializat de susținere a tezelor de doctor în istorie, Specialitatea 07.00.03 – Istorie universală, Universitatea de Stat din Moldova. Din anul 2010 a fost aleasă vicepreședinte al Partidului Politic Mișcarea Acțiunea Europeană.

Monografii:

- V. Lenin fără machiaj: teroarea intelectualității sovietice, Chișinău, 2007;
- Moldova de la Est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941), Sibiu, 2010.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 –</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>></i>	7
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007		8
Pr. acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel</i>	13

Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă</i>	14
Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i>	15
George Banu	<i>Actorul european</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i>	28

Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29
Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri'a, nu are dreptu a se numerá intre poporale civilisate”</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i>	39

Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889</i> ...	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor</i>	50

Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective)</i>	51
Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI</i>	52
Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două ginmazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret - Atanasie Marian Marienescu –</i>	64

Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie</i>	65
Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică</i>	66
Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împuțineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru</i>	75
Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituri</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată</i>	77

Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și Societatea Academică Română</i>	78
Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc</i>	79
Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson</i>	86
Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România</i>	89

George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii Transilvane</i>	90
Constantin Cubleșan	<i>Mihai Eminescu – Ciclul schillerian</i>	91
Constantin Cubleșan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist</i>	92
Constantin Cubleșan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farkas Bolyai și János Bolyai.....</i>	96
Alexandru Sterca-Șuluțiu	<i>Nu este sub sôre natiune, care cu mai mare ardóre a animei sê-sí iubésca patrià sí vetr'a strabuniloru sei, cá Românulu</i>	97
Ioan Lupaș	<i>Înfînțarea „Asociațiunii“ și conducătorii ei</i>	98
Iosif Sterca Șuluțiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. N. 1905</i>	99
Ion Onuc Nemeș-Vintilă	<i>Bibliotecile publice din Olanda și misiunea lor: „Să facem o comunitate mai bună”</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-model lui M. Gaster (1936)</i>	101

Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoșilor habani</i>	102
Ion Agârbiceanu	<i>Raportul Secretariatului general al Secțiunilor literare-științifice ale „Astrei” dela 6 Iunie 1932 – 27 Mai 1933</i>	103
Liliana Popa	<i>Oameni și cărți în Sibiul de altădată</i>	104
Vasile Crișan	<i>Protecția patrimoniului cultural sibian. Istorie și actualitate</i>	105
George Barițiu	<i>Din istoria Asociațiunii (1861-1888)</i>	106
George Barițiu	<i>Raportul Asociațiunii după 31 ani</i>	107
Werner Schaal	<i>Noua Bibliotecă Universitară a Universității „Lucian Blaga” – Die neue Universitätsbibliothek der Lucian-Blaga-Universität</i>	108
Ilarion Pușcariu	<i>Cuvântulă Presidială la deschiderea adunărei generale a Asociațiunei transilvane, ținute la 10/22 și 11/23 Octobre a. c. în Năseudă</i>	109
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Constantin Noica</i>	110
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Nicolae Tatu</i>	111
Vasile Grajdian	<i>Preotul muzician Gheorghe Șoima</i>	112
Matei Pamfil	<i>Gustav Weigand și Asociațiunea</i>	113
Paul Bruszanowski	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie</i>	114

Paul Brusanowski	<i>Concepția canonică a mitropolitului Andrei Șaguna privind organizarea Ortodoxiei ecumenice și a poziției Mitropoliei românești din Transilvania și Ungaria</i>	115
Liliana Moldovan	<i>Deschideri antropologice în opera lui Emil Cioran</i>	116
Alexiu Tatu	<i>Arhivele Statului din Cluj în refugiu la Sibiu. Documente de arhivă</i>	117
Mariana S.Țăranu	<i>Degradarea sistemului de învățământ, mass-media și persecuțiile religioase din Moldova de la est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941)</i>	118

Mariana S. ȚĂRANU

***Degradarea sistemului de învățământ, mass-media și
persecuțiile religioase din Moldova de la est de Prut în
timpul primei ocupații sovietice (1940-1941)****

INTRODUCERE

Pactul dintre Moscova și Germania semnat la 23 august 1939 stipula într-un protocol secret interesele sovietice de a anexa Țările Baltice, estul Poloniei și estul României – teritorii care niciodată nu i-au aparținut. În iunie 1940, prin ultimatumul Guvernului sovietic, care a amenințat cu invazia armată imediată, România e nevoită să cedeze teritoriul Moldovei de la Est de Prut, nordul Bucovinei și ținutul Herța.

Și la împlinirea a 70 de ani de la cedarea acestor teritorii URSS-ului, constatăm că nici pe departe nu sunt cercetate multitudinea de aspecte ale tragediilor care s-au abătut asupra băștinașilor în rezultatul acestor evenimente. Mai mult, regimul comunist reinstaurat în 2001 în Republica Moldova, apoi menținut cu votul pseudodemocrațiilor și după 4 aprilie 2005, a pus piedici cercetării unor subiecte de interes politic prin limitarea accesului la documentele de arhivă. Unul din aceste subiecte îl constituie reflectarea obiectivă a situației din Moldova de la Est de Prut în timpul primei ocupații sovietice.

* Conferință prezentată în ziua de 10 noiembrie 2010.

8..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

În istoriografia sovietică subiectul ce vizează evenimentele din 1940-1941 erau reflectate de pe poziții de clasă, preamărindu-se rolul Partidului Comunist. Analiza lucrărilor apărute prin prisma mentalității timpului denotă că toate aveau un caracter strict propagandistic.

Restructurarea gorbaciovistă, democratizarea societății, proclamarea independenței de stat a Republicii Moldova a facilitat accesul cercetătorilor la multiple documente desecretizate care au permis apariția unor lucrări bazate pe un material științific solid. O contribuție esențială la elucidarea sinistrelor evenimente din timpul primului an de ocupație sovietică o constituie lucrările profesorului universitar Anatol Petrencu. Autorul a prezentat condițiile raptului Basarabiei și particularitățile sovietizării acesteia, a reliefat crimele sovieticilor pe teritoriul ocupat: asasinate în masă, devastări și represii¹. Lucrările se impun prin introducerea în circuitul științific a unor documente semnificative, prin concluzii originale și laconice.

Prezintă interes studiul lui Iulian Ciofu *Basarabia sub ocupație sovetică* pe paginile cărui autorul întreprinde o tentativă reușită de a prezenta cititorului tabloul real în care s-a pomenit Moldova de la Est de Prut pe parcursul anului 1940-1941². Deși studiul conține unele inexactități se remarcă prin documentarea diversă la care a recurs autorul.

Un prinos solid la reliefaarea situației din provincia dintre Nistru și Prut în perioada ocupației sovietice din 1940-1941 îl constituie studiile profesorului Ion Șișcanu. Bazându-se pe un suport documentar solid cercetătorul reușește să reflecte evoluția tratativelor din cadrul comisiilor mixte româno-sovietice,

¹ A. Petrencu, *Basarabia în al doilea război mondial, 1940–1944*, Chișinău, Lyceum, 1997, 346 p., *România și Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial*, Chișinău, Epigraf, 1999, 176 p.

²Iulian Ciofu, *Basarabia sub ocupație sovetică*, Politeia-SNSPA, 2004, 416 p.

detaliază negocierile referitoare la stabilirea frontierei pe Dunăre. O atenție substanțială, pe bună dreptate, o acordă prezentării bunurilor pe care administrația românească a fost nevoită să le lase pe teritoriile ocupate¹. Multiple documente utilizate dau pondere aparițiilor.

În contextul elucidării politicii statului sovietic față de cultele religioase din RSSM, doctorul în științe istorice Ludmila Tihonov izbutește să prezinte un tablou veridic al politicii antireligioase și a crimelor săvârșite de administrația sovietică pe teritoriul ocupat².

Atrage atenție studiul istoricului Veaceslav Stăvilă „De la Basarabia românească la Basarabia sovietică. 1939-1945”³ în care autorul prezintă celor interesați mai multe informații ce se referă la specificul vieții economice și social-politice. Studiul se remarcă prin materialul arhivistic la care autorul a avut acces.

Prin idei originale și bine argumentate se impun și studiile cercetătorilor: Igor Cașu⁴, Pavel Moraru⁵, Vitalie Văratîc⁶ ș.a. Autorii acestor lucrări de pe poziții general-umane au tratat subiectele ce țin de segmentul cronologic cercetat.

¹ I. Șișcanu, *Raptul Basarabiei, 1940*, Chișinău, AGO-Dacia, 1993; *Uniunea Sovietică - România, 1940*, Chișinău, Arc, 1995, 270 p.

² L. Tihonov, *Politica statului sovietic față de cultele din R.S.S.Moldovenească (1944-1965)*, Chișinău, Prut Internațional, 2004, 167 p.

³ V. Stăvilă, *De la Basarabia românească la Basarabia sovietică. 1939-1945*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2000, 151 p.

⁴ I. Cașu, *Instaurarea regimului comunist în Basarabia, 1940-1941 în “Politica națională” în Moldova Sovietică (1944-1989)*, Chișinău, Cartdidact, 2000, p. 18-37.

⁵ P. Moraru, *Informații și contrainformații românești pe frontul din Răsărit (1940-1944) în Europa XXI. Românii între ruși și sovietici*, Vol. XIII-XIV/2004-2005, 2007, pag. 215-296; Idem, *Serviciile secrete și Basarabia, dicționar 1918-1991*, București, Editura Militară, 2008, pag. 239-240.

⁶ V. Văratîc, *Considerații privind alegerile organizate de sovietici în Basarabia la începutul anului 1941 în Arhivele totalitarismului*, 1995, nr.1, pag. 32-36; Idem, *Preliminarii la raptul Basarabiei și Nordului Bucovinei, 1938-1940*, București, Libra, 2000, 424 p.

10..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Suportul fundamental care a stat la scrierea lucrării l-au constituit documentele inedite depozitate în Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM) și Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM). Principalul suport documentar a fost selectat din fondurile ANRM.

Un grup aparte de izvoare îl constituie materialele statistice, rolul cărora este incontestabil la precizarea materialelor factologice.

În scopul unei tratări mai ample a tematicii de cercetare, a fost utilizată, deasemenea, presa timpului editată la Chișinău, Moscova și București: *Izvestia („Știrea”)*, *Pravda („Adevărul”)*, *Moldova socialistă*, *Pământ sovietic*, *Steagul roșu*, *Colhoznicul Moldovei*, *Lupta leninistă*, *Octeabri*, precum și *Raza* și *Basarabia*. Pe paginile acestora sunt înserate multiple schițe despre evenimentele ce reflectă politica autorităților sovietice pe teritoriile ocupate.

Luând în considerație actualitatea temei și complexitatea acesteia, dar îndeosebi golul informațional care există la acest compartiment, în respectivul studiu au fost înaintate următoarele obiective:

- Elucidarea degradării sistemului de învățământ introdus cu forța pe teritoriile românești ocupate ale Moldovei de la Est de Prut;
- Reliefarea specificului mass-mediei republicane și locale;
- Scoaterea în evidență a caracterului persecuțiilor religioase.

Ne-am localizat cercetările asupra teritoriului inclus la 2 august 1940 în componența Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, actualmente Republica Moldova.

Suntem convinși că lucrarea respectivă va contribui la studierea echilibrată și obiectivă a istoriei naționale în timpul primului an de ocupație sovietică, constituind un instrument de lucru util pentru oamenii de știință, politicieni, diplomați, pentru studenți, publicul larg de cititori.

Degradarea sistemului de învățământ

Considerații introductive. Distrugerea învățământului a constituit un element central în sovietizarea și comunizarea tuturor statelor ocupate de URSS. Excepție nu a făcut nici teritoriul Moldovei de la Est de Prut. Sub lozinca „lichidării analfabetismului în rândul populației” și educării unui om nou de tip sovietic se urmărea deznaționalizarea și rusificarea noului teritoriu anexat.

Școala medie. Imediat după anexarea teritoriului românesc la 28 iunie 1940, a fost pus în aplicare sistemul sovietic al învățământului public și organizarea instruirii în școală. Conform Deciziei a 23-a a Consiliului Comisarilor Poporului pentru Învățământ și Comitetului Regional PC(b) din 12 august 1940 a fost luată Decizia „De introdus sistemul sovietic al învățământului public și organizarea instruirii”, mai mult, punctul 4 din același document prevedea „de introdus limba și literatura rusă ca disciplină obligatorie de studii în toate școlile”¹. Astfel, elevii care în anul de învățământ 1939-1940 studiau în clasele I-IV ale școlii primare, au fost nevoiți să repete aceleași clase ale școlii sovietice. Au avut aceeași soartă și cei din clasele superioare. Deopotrivă au fost lichidate gimnaziile și școlile eparhiale, elevii acestora au fost trecuți în clasele respective ale școlii sovietice, au fost lichidate seminarele teologice și de învățători pentru băieți și fete. Începând cu 1 septembrie în toate școlile primare și clasele superioare ale noii provincii ocupate s-a introdus ca disciplină obligatorie limba și literatura rusă.

Paralel autoritățile comuniste trebuiau să asigure toate instituțiile de învățământ cu cadre didactice loiale puterii sovietice, văzând prin intermediul

¹ ANRM, F. 2848, Inv. 2, dos. 2, f. 60-62.

12..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

acestora o modalitate eficientă de a-și promova interesele. Intelectualii rămași pe teritoriile ocupate nu se încadrau în rigorile sovietice, de aceea a apărut necesitatea de a-i pregăti reieșind din noile realități. În acest scop, CCP din regiune la 19 august 1940, printr-o Decizie a stabilit organizarea în orașul Chișinău a cursurilor de reciclare a 2.000 de învățători: 1.000 pentru clasele primare și 1 000 pentru clasele V-VII¹. La aceste cursuri învățătorii erau familiarizați cu esența sistemului de învățământ sovietic, conținutul noilor programe de studii și bazele învățaturii marxist-leniniste. Cu toate că școala medie sovietică presupunea absolvirea a 10 clase, pe teritoriul provinciei ocupate astfel de școli aproape că erau inexistente. Cei care absolviseră șapte clase se înscriau fie la tehnicumuri sau la instituții superioare de învățământ. Tot mai frecvente erau cazurile când pe parcursul lunii august absolvenții liceelor, iar în cazuri de necesitate și cei ai gimnaziilor erau numiți învățători la clasele primare.

În localitățile rurale, unde lipseau învățători de clasele primare, dar locuiau studenți ai facultăților tehnice sau fii de preoți, aceștea au fost constrânși să activeze ca învățători-suplianți la clasele primare. În acest mod erau permanent ținuti în vizor, iar după expirarea unui an de lucru urmau a fi substituiți cu cadre deja pregătite în școlile sovietice².

Începerea noului an școlar 1940-1941 a fost marcată și de venirea, la începutul lunii septembrie, a cadrelor didactice din RSFSR și RSSU. Conform datelor furnizate de Iulian Ciofu numărul acestora se ridica la 800³, în realitate credem că au fost mult mai multe. Datorită acestora, către începutul anului de studii 1940-1941 autoritățile comuniste ocupante au reușit să asigure absolut

¹ Ibidem, f. 96.

² Raza, 1941, 2-16 noiembrie.

³ Iu. Ciofu, *Op. cit.*, p. 89.

toate instituțiile de învățământ cu cadre didactice verificate, loiale lor. În pofida faptului că marea majoritate aveau o pregătire mediocră, erau niște instrumente sigure de promovare a valorilor sovietice pe teritoriile românești anexate.

Anul de studii era împărțit în patru trimestre, notarea elevilor se făcea cu calificativele: foarte bine, bine, suficient.

Planurile de învățământ, repartizate în mod organizat în fiecare școală la sfârșitul lunii august erau întru totul racordate politicii promovate cu osârdie pe noul teritoriu cucerit: rusificare și sovietizare. Satrapii comuniști au exclus religia și limbile clasice din programele școlare, de asemenea au micșorat la maximum numărul orelor la limbile moderne – acestea figurând doar simbolic. „Istoria națională” și „Istoria popoarelor străine” au fost înlocuite cu „Istoria Partidului Bolșevic” și „Istoria URSS” - accentul fiind pus pe lupta maselor exploatatoare împotriva asupritorului. „Religia ” ca disciplină școlară a fost înlocuită cu „teoria darwinistă ”¹. Deopotrivă, de la clasă la clasă s-a micșorat numărul orelor de limbă română: în clasa I – constituiau 400; clasa II – 333 ore; clasa III – 250 ore anual; clasa IV – 233 ore; clasa V – 150 ore; iar în celelalte clase mai puțin de 150². Noile planuri de învățământ au fost preluate fără discuții și pe parcurs au fost realizate.

Sub lozinca lichidării analfabetismului, în Basarabia era promovată politica acerbă de școlarizare a tuturor copiilor. Din cauza lipsei de profesori și spațiu, studiile se făceau în două sau uneori în trei schimburi. Numărul mediu al elevilor în o clasă de-a întâia era în jur de 35, iar cât privește clasele superioare apoi numărul acestora nu trebuia să fie mai mic de 30 de elevi într-o clasă. Pentru comparație: în orașul Soroca în anul de studii 1940-1941 în

¹ ANRM, F. 680, Inv. 2, dos. 62, f. 379.

² Basarabia, 1942, 1 martie.

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

fiecare clasă întâi, în mediu, erau înscriși câte 36 elevi, pe când în anul de studii 1939-1940 în timpul administrației românești, criticată cu osârdie de puterea sovietică, în fiecare clasă întâi din oraș învățau aproximativ câte 25 elevi (Anexa nr. 1), în localitatea Iablona-Nouă, județul Bălți într-o clasă întâi au fost înscriși 34 elevi¹ etc.

Școlarizarea în masă presupunea și asigurarea funcționalității unui mare număr de școli în ținut. Problema a fost soluționată ușor, orele se petreceau în instituțiile de învățământ existente deja, atât doar, că se mărea numărul de clase. În județul Bălți au activat 427 școli primare și medii: 261 cu predare în limba română, 130 – în limba rusă, 18 – în ucraineană și șase în idiș². În orașul Chișinău către 1 septembrie 1940 funcționau 46 școli primare, dintre care doar 23 cu predare în limba română³. În ceea ce privește județul Soroca, apoi la 1 septembrie 1940 funcționau 239 școli, inclusiv 182 cu predare în limba română, 40 - ruse, opt – ucrainești și evreiești, și una nemțească⁴. Sub pretextul că se promovează o politică de respectare a culturii tuturor etniilor conlocuitoare în ținut, asigurând funcționalitatea școlilor primare a acestora, de facto, a fost majorat numărul școlilor cu predare în limba rusă.

În același timp calitatea studiilor era sub orice nivel: lipseau manualele, rechizitele școlare, hârtia, majoritatea documentației se scria pe verso hârtiei utilizate în timpul administrației românești, iar toate actele se întocmeau doar în limba rusă. Pe parcursul întregului an de învățământ școlile basarabene au fost asigurate cu manuale școlare aduse din regiunea transnistreană. Acestea erau reeditate și distribuite. Atrage atenția faptul că timp de un an s-a reușit

¹ ANRM, F. 1821, Inv. 1, dos. 4, f. 1.

² ANRM, F. 680, Inv. 2, dos. 62, f. 379.

³ Pravda, 1941, 3 februarie.

⁴ ANRM, F. 1389, Inv. 1, dos. 1, f. 22.

reeditarea manualului de „Limbă moldovenească” pentru toate clasele și absolut fiecare școală a fost asigurată cu acest manual, evident se distribuiau câte 10-15 exemplare care se păstrau la bibliotecă. Este un argument în plus care ne dovedește că întreg aparatul administrativ era mobilizat ca să demonstreze existența a două entități naționale distincte: cea românească și cea moldovenească.

În pofida faptului că pentru învățământ se cheltuiau sume enorme, învățătorii erau foarte prost plătiți. Salariul lor constituia de la 200 până la 400 ruble, în timp ce sarcina didactică a acestora varia între 85 și 140 ore lunar. Deasemenea învățătorii erau obligați să predea ore suplimentare premilitarilor și analfabeților¹. Scenariu sovietic ordinar: intelectualii sunt menținuți într-o stare de sărăcie permanentă, în același timp munca lor este exploatată la maximum.

Pentru a ilustra situația economică dezastruasă în care s-a pomenit întreaga populație, inclusiv cadrele didactice, propunem lista prețurilor la unele produse de primă-necesitate: untul 15-16 rub./kg; săpun – 1,5 rub./kg; ghetetele – 55-60 ruble; un palton – 650-750². Concluziile sunt concludente: cadrele didactice cu salariul acordat de stat trăiau sub orice nivel al existenței.

În pofida faptului că condițiile de muncă ale profesorilor erau proaste, asigurarea materială sub orice nivel, acestea erau lipsite de orice drepturi, iar spusele elevilor în fața administrației instituției niciodată nu erau puse la îndoială.

În caz de nerespectare a disciplinei școlare din partea elevilor, învățătorilor li se interzicea categoric sancționarea acestora. Orice acțiune a acestora era calificată drept nesupunere puterii sovietice, iar opțiunea elevilor

¹ ANRM, F. 680, Inv. 2, dos. 62 (II), f. 7.

² Viața Basarabiei, 1941, nr. 4, p. 32.

16..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

era temeii veridic de pedepsire a învățătorilor. Scenariul era unic: în cazul în care, în viziunea elevilor vreun învățător ar fi comis ceva ce contravenea principiilor statului sovietic, aceștia scriau un articol în gazeta de perete, în ziarul raional sau republican, iar administrația instituției era obligată să-l sancționeze pe învățător, fără a fi luată în considerație poziția acestuia. Exemplu elocvent este cazul învățătoarei Juncu din Orhei, care în timpul orelor „a îndrăznit să bată în masa elevilor”. Din acest motiv a fost emis un ordin de avertisment care mai apoi a fost publicat în ziarul raional. Conform acestuia în caz că profesoarea va repeta fapta comisă urmează să fie „dată afară din învățământ”¹.

Erau frecvente cazurile când în timpul orelor de curs elevii depistau „atacuri directe împotriva noilor autorități”. Deseori elevii se răzbunau pe foștii lor dascăli și amintindu-și unele fapte din trecut scriau articole împotriva acestora, sau îi denunțau la NKVD. Drept dovadă este cazul elevului Vasile Canțâr din Orhei care i-a denunțat la NKVD pe un grup de foști învățători, aceștia au fost arestați și au dispărut fără să se știe nimic despre soarta lor².

Pe paginile ziarului „Sovetskaia Moldavia” din 12 aprilie 1941 a fost înserat un articol conform căruia învățătorul P. Madan din localitatea Durlești, județul Lăpușna, ar fi fost judecat de Tribunalul din Chișinău. Acuzarea au susținut-o elevii școlii respective, învinuindu-l că i-ar fi lovit pe unul dintre ei cu creta. Tribunalul l-a condamnat la trei ani privațiune de libertate. De asemenea pentru aceleași motive a fost condamnat tot la trei ani de închisoare și învățătorul D. Neaga din localitatea Dănceni, județul Lăpușna³. În aceeași ordine de idei se înscrie și cazul învățătoarei Ana Butuc, originară din satul

¹ ANRM, F. 680, Inv. 2, dos. 62 (II), f. 7.

² Ibidem.

³ Sovetskaia Moldavia, 1941, 12 aprilie.

Ciadâr-Lunga, județul Cahul, careia i s-a incriminat că „a aplicat pedeapsa fizică elevilor clasei în care era diriginte” și Judecătoria Populară din Ciadâr-Lunga, la 12 aprilie 1941 a condamnat-o la trei ani privațiune de libertate, după care o perioadă de cinci ani urma să i se interzică practicarea pedagogiei¹. Aceeași soartă a avut-o și Liubovi Hartea din satul Leușeni care urma să-și ispășească pedeapsa în lagărul Veatleg din RSFSR².

Sistemul sovietic a redus statutul învățătorului la instrumente sigure de promovare a intereselor anexioniste, acesta fiind privat de dreptul elementar de proprie apărare. Mai mult, am constatat că toate plângerile, denunțurile se făceau împotriva cadrelor didactice vorbitoare de limbă română, ceea ce evident denotă faptul că sancționarea acestora era o metodă de teroare a ocupantului împotriva băștinașilor.

Școlile serale de lichidare a analfabetismului. În scopul îndoctrinării, rusificării și sovietizării maselor, dar, sub lozinca lichidării anafabetismului au fost deschise zeci de clase ale școlii serale, unde erau predate lecții pentru tineri și adulți. Tinerii urmau să frecventeze orele de trei ori pe săptămână, iar adulții de două ori.

Programele școlare pentru tineri includeau aceleași discipline ca și în cazul elevilor din clasele întâi, atât doar că numărul orelor de limbă rusă erau dublate. Explicația constă, inclusiv în faptul, că: în ianuarie 1941 pe teritoriile românești ocupate ale Moldovei de la Est de Prut a fost mimată organizarea pseudo-alegerilor în Camera Uniunii, Camera Naționalităților și Sovietul Suprem, iar confirmarea prezenței fiecăruia la urnele de vot urma a fi făcută

¹ ANRM, F. 2948, Inv. 3, dos. 1, f. 130.

² Ibidem, f. 181.

18..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

printr-o semnătură în grafia slavă¹. Tocmai de aceea sarcina principală a învățătorilor consta în a-l învăța pe fiecare să-și scrie numele cu caractere chirilice.

Frecvența tinerilor la ore era deosebit de mică. După o zi petrecută la muncile câmpului puțini erau în stare să frecventeze școala serală, iar să-și însușească programele propuse și mai puțini, tocmai de aceea la sfârșitul anului de studii mulți au fost lăsați corigenți (Anexa nr. 2). În foarte scurt timp a devenit evident că școlile serale pentru tineret erau ineficiente.

O situație similară se atestă și în școlile serale pentru adulți. De două ori pe săptămână, fără a fi eliberați de la procesul de producție, populația adultă era obligată să frecventeze școala serală. Principalele discipline incluse în programele de studii le constituiau: *Constituția stalinistă*, *Regulamentul pentru alegeri*, *Hotărârile partidului și guvernului*². Paralel cu sovietizarea și rusificarea, una din sarcinile școlii serale a constituit-o pregătirea agitatorilor pentru alegerile din ianuarie 1941.

Nivelul mediocru al studiilor îl confirmă și spusele lui V. Vișnevski, directorul școlii nr. 1 din capitală, care menționa: „... un mare neajuns, care ne îngrelează tare mult lucrul, este lipsa cărților de învățatură mai ales pentru clasa a IV-a... Iar școlarii noștri încă nu s-au învățat de a înscrie tot ce aud de la învățători în vremea lecțiilor... Venirea la școală nu este la înălțime. Școlarii încă nu s-au învățat să combine lucrul de producere cu învățătura...”³ Comentariile ar fi inutile.

¹ Analizând listele prezenței la urnele de vot, am constatat că absolut toți și-au confirmat prezența semnându-și numele cu litere slave, de altfel absolut toată documentația a fost întocmită în limba rusă.

² Pământ sovietic (Bălți), 1941, 18 februarie.

³ Moldova Socialistă, 1940, 3 noiembrie.

Și în cadrul școlilor serale pentru tineri și a celor pentru adulți situația este sub orice critică. În ambele cazuri declarau lupta cu analfabetismul, dar de facto, generațiile tinere erau transformate în „homo sovieticus”. Esența acestora, felul de a fi organizate au la bază principiile activității facultăților muncitorești din Rusia sovietică.

Învățământul superior. Asigurarea cu cadre loiale cu studii superioare și formate în baza valorilor sovietice a constituit una din preocupările administrației comuniste pe teritoriile ocupate. Chiar din primele luni s-a deschis o rețea largă de tehnicumuri, institute și universități care activau conform modelului sovietic.

În scopul depășirii penuriei de cadre pedagogice, autoritățile sovietice au deschis un număr mare de tehnicumuri și instituții superioare de învățământ cu profil pedagogic. Mai mult, pentru a-și asigura viitoarele gospodării colective cu cadre pregătite în spiritul noii orânduiri socialiste au fost create și bine subvenționate mai multe tehnicumuri cu profil agricol.

La 23 august 1940 CCP din regiune și CC al PC(b) M decide ca, în scopul asigurării cu învățători a școlilor primare, medii incomplete și medii din regiunea Basarabiei, să fie deschis un Institut Pedagogic și școli pedagogice în orașele: Chișinău, Soroca, Bălți, Orhei și Tighina. Aceeași Decizie mai prevedea ca Comisarul Poporului pentru Învățământ de la Chișinău¹ să asigure instituțiile cu cadre didactice, să asigure înmatricularea studenților și să amenajeze sălile de studii. Punctul 7 al respectivei Decizii prevedea ca anul de studii în școlile pedagogice din Basarabia să înceapă la 1 octombrie (Anexa nr. 3). Lucru firesc reieșind din volumul mare al

¹ Respectiva instituție nici nu era creată în acea perioadă. Se constituie la Sesiunea Întâia a Sovietului Suprem de la Chișinău care și-a desfășurat activitatea în perioada 10-12 februarie 1941.

responsabilităților. Atrage atenția că doar în zona Basarabiei au fost deschise șase instituții de acest gen, cât privește regiunea transnistreană, apoi, în concepția autorităților comuniste ocupante, lucrurile decurgeau normal. Semnificativ este și faptul că în orașul Soroca a fost deschisă o Școală de Iluminare Politică¹, însă în toate documentele întocmite în acea perioadă aceasta este inclusă în categoria școlilor pedagogice – o modalitate sovietică de camuflare a adevăratei stări de lucru și de sustragere a atenției de la situația reală.

Teoretic putea deveni student la școlile pedagogice, ca și de altfel, al școlilor de orice profil, fiecare doritor care întrunea condițiile de înmatriculare. În realitate puteai fi înmatriculat doar dacă prezentai un certificat eliberat de sovietul sătesc unde candidatul avea viză de reședință. Respectivul certificat trebuia să confirme că pretendentul la studii nu a făcut parte din nici un partid politic în perioada românească, excepție făcea doar apartenența la Partidul Comuniștilor, și este loial noii orânduiri sovietice.

Analizând dosarele depozitate în Arhiva Națională a Republicii Moldova ale studenților care își faceau studiile în Școala Pedagogică din Chișinău constatăm că:

- Majoritatea erau deja angajați în câmpul muncii în calitate de învățători la clasele primare în diferite localități rurale: Alfanasie Adohin (satul Purcari)², Zis Vaisman (satul Delăcău, raionul Tighina)³, Richeli

¹ Scopul creării acesteia îl constituia formarea cadrelor locale de partid. Fiind înființată în 1940, în primul an de studii au fost înmatriculați 154 de tineri, care erau divizați în șase grupe.

În cadrul Școlii de Iluminare Politică erau pregătiți viitorii inspectori pentru secțiile raionale de învățământ, directorii caselor de cultură, conducătorii cercurilor raionale și sătești, metodiști ai caselor de cultură, lucrători ai bibliotecilor etc. (Moldova Socialistă, 1941, 12 iunie)

² ANRM, F. 1926, Inv. 1, dos. 2.

³ Ibidem, dos. 8.

Gherțman (orașul Edineț)¹, Zina Ghersberg (satul Varnița, raionul Tighjina)², Mihai Dogot (satul Căinari, raionul Tighina)³, Moisei Libman⁴ ș.a.

- Mulți dintre cei care studiau la secția fără frecvență fuseseră numiți președinți și vice-președinți ai sovietelor sătești sau chiar directori de școli: Nicanor Căuteș activa în calitate de vice președinte al sovietului sătesc din satul Horodiște, raionul Brătușeni⁵, Gheinih Finkeli (avea patru clase gimnaziale) a fost numit directorul școlii primare din satul Nicorești, raionul Zgurița⁶, Gherș Gherșekovici (în 1934 a absolvit specialitatea „Ferărie” a Școlii Inferioare de Arte și Meserii cu media 7,64) la 24 octombrie 1940 a fost numit director al Școlii de lichidare a analfabetismului din Nisporeni⁷.
- Dat fiind faptul că procesul instructiv se realiza în limba română, unii tineri au decis să-și continue studiile în Școala Pedagogică „în alte părți lecțiile se predau în limba rusă și am decis să mă înscriu la această școală”, mărturisește proaspătul absolvent al Școlii de Agricultură din Cucuruzeni, județul Orhei, Alexandru Bodrug⁸.
- Un grup impunător de tineri, pentru a-și demonstra trecutul proletar și loialitatea față de administrația sovietică, în cererile depuse accentuează că imediat după 28 iunie 1940, împreună cu familia, au revenit la baștină din România sau cu lux de amănunte își descriau activitatea de partid pe care susțineau că au înlăptuit-o, dar pe care

¹Ibidem, dos. 12.

²Ibidem, dos. 13.

³Ibidem, dos. 22.

⁴Ibidem, dos. 43.

⁵Ibidem, dos. 32.

⁶Ibidem, dos. 71.

⁷Ibidem, dos. 15.

⁸Ibidem, dos. 4.

nimeni nu a mai verificat-o vreodată: Zis Vaisman¹, Zina Gherșberg², Tanea Koifman³, Moisei Libman⁴, Teodor Ungureanu⁵ ș. a.

- Școala Pedagogică din Chișinău, deopotrivă cu alte instituții pedagogice, a început anul de învățământ la 1 octombrie 1940. Cu toate acestea cererile de înmatriculare a candidaților, erau datate cu mult după 1 octombrie, ba mai mult, în cererile din unele dosare nici nu este indicată data depunerii acesteia. Spre exemplu: Afanasie Adohin a depus cererea la 28 octombrie 1941⁶, pe când Vasile Bolbocean – la 19 ianuarie 1941⁷, în același timp, rămâne neclar când alți candidați au depus cererile, majoritatea nefiind datate. Răspunsul e simplu: sistemul de învățământ era într-un haos total, iar tinerii erau înmatriculați doar la indicația organelor locale sau republicane de partid atunci când acestea considerau necesar.
- Pentru a sustrage atenția noii administrații comuniste mai mulți fii de preoți sau absolvenți ai facultății de teologie s-au înscris la Școala Pedagogică⁸.

Școlile pedagogice din Basarabia pregăteau învățători pentru clasele V-VII, toate având aceleași specializări: limbă română⁹, limbă și literatură rusă, fizică și matematică, istorie și geografie¹⁰. La finele anului de studii viitorii învățători susțineau examene de absolvire la următoarele discipline: Istoria

¹ Ibidem, dos. 8.

² Ibidem, dos. 13.

³ Ibidem, dos. 38.

⁴ Ibidem, dos. 43.

⁵ Ibidem., dos. 68.

⁶ Ibidem, dos. 2.

⁷ Ibidem, dos. 5.

⁸ ANRM, F. 1961, Inv. 1, dos. 1, f. 111.

⁹ Literatura română a fost retrasă și din programele de studii, fiind înlocuită cu literatura sovietică.

¹⁰ Ibidem, f. 494.

URSS, Istoria PC(b.) din URSS, Constituție – toate oral, iar limba și literatura rusă și matematica – scris¹. Prezentarea listei disciplinelor de absolvire o dată în plus denotă faptul asupra căror obiecte erau nevoiți să-și concentreze atenția viitorii învățători, iar privind în ansamblu ne permitem să stabilim esența unui intelectual de factură sovietică.

Referindu-ne la calitatea procesului instructiv-educativ realizat în instituțiile cu profil pedagogic merită toată atenția scrisoarea tinerei Rukeli Ghirțman, studentă la Școala Pedagogică din Chișinău și adresată conducerii acesteia. Scrisoarea e datată cu 25 februarie, e scrisă în grafie chirilică, și o preluăm doar fragmentar: „Sunt șase săptămâni de când am venit la cursuri și încă nu știm programele². Am început a învăța la unele discipline și totuși am impresia că n-am făcut nimica. Ne lipsește programul, ne lipsesc unele sfaturi de la Dra... Am început să învăț geografia, de exemplu geografia fizică în general, așa cum ne-ați spus, dar în clasa a VII-a se face geografia Rusiei. A învăța totul e imposibil, fiindcă nu dispunem de atâta timp, mai ales că cărți nu avem. Vă rog foarte mult dacă e posibil trimiteți-ne un program amănunțit despre toate... V-am mai trimis scrisori... dar n-avem nici un răspuns. Sper că de astă dată veți binevoi a ne răspunde...”³ Scrisoarea respectivă reflectă situația dezastruoasă din toate instituțiile de învățământ: lipsa programelor de studii, penuria de manuale, discordanța dintre materiile predate și programul școlar, inexistența unui dialog dintre profesori și studenți, indiferența primilor față de calitatea predării disciplinelor. Faptul că scrisoarea respectivă e scrisă în grafie chirilică, deși oficial la scrierea cu litere slavone s-a trecut la 1 martie

¹ Steagul roșu (Soroca), 1941, 5 iunie.

² Transcriem textul conform variantei originale.

³ ANRM, F. 1926, Inv 1, dos. 12, f. 17 verso.

24..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

1941, denotă că cetățeanca Richeli Gherțman o dată în plus a dorit să-și manifeste loialitatea față de noua putere comunistă.

Pe parcursul primului an de ocupație sovietică au activat două tehnicumuri agricole: unul în localitatea Cucuruzeni, altul la Tiraspol. Reeșind din politica promovată de autoritățile unionale, precum că noile teritorii ocupate trebuie să se integreze plenar în spațiul sovietic, s-a luat decizia ca programul de învățământ al *Tehnicumului din Cucuruzeni* să fie identic cu cel al *Tehnicumului Agricol din Saratov*. Deopotrivă a fost inițiată o întrecere socialistă între aceste două instituții de învățământ – ceva ordinar pentru societatea sovietică. Chiar de la începutul primului an de studii 1940-1941 *Tehnicumului Agricol din Cucuruzeni* i s-a acordat numele lui Gr. Kotovski¹, iar director a fost numit S. D. Burlacenko², instituția dispunea de 474 ha de pământ.

Către începutul anului de studii 1940-1941 la *Tehnicumul Agricol moldovenesc din Tiraspol* au fost admiși 92 studenți, dintre care: ucraineni-52, moldoveni-29, ruși-3, polonezi-2, bieluși-1³. În anul doi de studii în instituția respectivă studiau 88 de studenți. Aceștea erau distribuiți în șase grupe: trei cu limba de predare ucraineană, ceea ce constituiau 47 studenți și trei grupe care studiau în limba română, adică 41 studenți⁴. Atrage atenția componența națională pestriță a contingentului de studenți. Este cert că, deși în denumirea instituției figurează termenul de moldovenesc, numărul studenților moldoveni era mai mic comparativ cu alte naționalități.

¹ Luptător pentru instituirea puterii sovietice în Basarabia și Ucraina, unul din fondatorii RASSM.

² Moldova Socialistă, 1941, 20 iunie.

³ ANRM, F. 921, Inv. 1, dos. 17, f. 4-6.

⁴ Ibidem, f. 21.

De asemenea la 1 septembrie și-a continuat activitatea *Școala Moldovenească de ridicare a calității lucrătorilor colhozurilor* din orașul Tiraspol. În primul semestru al anului de studii tinerilor li se propuneau următoarele discipline: limba română-142 ore, limba rusă-75 ore, matematica-236 ore, agrotehnica-308 ore, regulamentul artelurilor agricole-84 ore, istoria URSS-208 ore, istoria PC(b.) din URSS-168 ore, mecanizația-108 ore, vităritul-22 ore – în total 1 351 ore¹, adică 65 % din totalul orelor erau predestinate materiei de studiu, în rest 460 ore erau rezervate îndoctinării și sovietizării generației în creștere. Remarcăm faptul, că în anul de studii 1940-1941 au fost înmatriculați 70 de tineri – toți originari din localitățile noii provincii anexate, adică din Basarabia².

În orașul Chișinău funcționa și *Școala de Vitărit*³, la Soroca era vestit *Tehnicumul Agricol de Mecanizare*⁴ etc. Materialele prezentate denotă fără echivoc faptul că noile autorități sovietice au creat pe noile teritorii ocupate o rețea vastă de instituții pedagogice și agricole. În scopul demonstrării eficienței sistemului sovietic de instruire și superioritatea economiei centralizate, activitatea acestora era mediatizată cu exces de zel atât în mass-media republicană, cât și cea locală. Principalele ziare centrale: „Izvestia” („Știrea”) și „Pravda” („Adevărul”) au neglijat specificul acestora.

Paralel activau și instituții de învățământ activitatea cărora nu era scoasă în evidență și la care băștinașii, de regulă, nu aveau acces. În toamna anului 1940, în orașul Chișinău a început a funcționa o filială a *Tehnicumului din Odesa*, unde erau pregătiți viitorii contabili. În acest caz, spre deosebire de instituțiile cu profil pedagogic și agricol, studenții erau obligați să achite o taxă

¹ ANRM, F. 922, Inv. 1, dos. 3, f. 41.

² Ibidem, f. 25 verso.

³ Moldova Socialistă, 1941, 29 martie.

⁴ Steagul roșu, 1941, 8 iunie.

26..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

de 270 de ruble anual. Durata studiilor era de un an și se studia la secția de zi și serală. Limba de instruire era doar rusă.

Printre studenții care și-au făcut studiile în instituția de învățământ respectivă erau inclusiv și: Vladimir Beșleagă (originar din satul Corjervo, Tiraspol)¹, Dvora Blazar (satul Briceni, județul Hotin)², Haim Ghender (satul Rezina, raionul Orhei)³, Leib Zilberman (a absolvit *Liceul Comercial de băieți* din Chișinău în 1940, media 6,14)⁴, Haia Kaminskaia (în 1924 a absolvit *Școala de Industrie Casnică* din Chișinău, media 7,99)⁵, Mihail Kavsan (nota medie 5,99)⁶, Avram Movșa⁷, Iakov Levin (clasa a VII-a a absolvit-o cu media 5,41)⁸, Isac Meites (a absolvit *Școala Comercială de Ucenici nr.2* din Chișinău în 1937 cu media 6,2)⁹, Mariam Perenson (a absolvit clasa a VII-a cu media 6,86)¹⁰, Tasea Sorokskaia (în 1926 a absolvit *Liceul Particular de Fete „A.Goldembeg”* din Chișinău, media 7,69)¹¹ ș.a. Analizând componența etnică a studenților constatăm că băștinașii practic nu se regăseau, iar cei înmatriculați aveau o reușită slabă. Autoritățile ocupante le-au rezervat băștinașilor doar instituții cu profil agricol și pedagogic.

Făcând referință la procesul verbal din 12 martie 1941 al *Tehnicumului Electromecanic și de Construcții* din Chișinău constatăm, că deși cu orice ocazie și de la orice microfon se afirma, că în URSS studiile sunt gratuite, un grup de tineri care studiau la această instituție au fost obligați să achite taxa

¹ANRM, F. 1925, Inv. 1, dos. 1, f. 2.

²Ibidem, dos. 2.

³Ibidem, dos. 3.

⁴Ibidem, dos. 7.

⁵Ibidem. Dos. 8.

⁶Ibidem, dos. 10.

⁷Ibidem, dos. 12.

⁸Ibidem, dos. 13.

⁹Ibidem, dos. 16.

¹⁰Ibidem, dos. 18.

¹¹Ibidem, dos. 20.

pentru studii. Acești tineri erau copii ai intelectualilor băștinași, care, deși activau în folosul puterii sovietice, autoritățile locale le-au considerat eforturile insuficiente. Astfel, pentru anul de studii 1940-1941 taxa de școlarizare au achitat-o 34 tineri, respectiv: șapte – din anul întâi, 12 din anul doi, zece din anul trei, cinci din anul patru de studii¹. Mai mult, planul de studii pentru anul întâi era similar cu cel al tehnicurilor mecanice din Kiev și Odesa².

La începutul anului de învățământ 1940-1941 în orașul Tiraspol continua să activeze *Școala Medicală de Felceri*, având-o în frunte pe Korotkova³. Între timp, s-a constatat lipsa acută de cadre medicale⁴,

¹ ANRM, F. 2317, Inv. 1, dos. 2, f. 29.

² Ibidem, f. 10.

³ ANRM, F. 3090, Inv. 2, dos. 1 verso, f. 22.

⁴ Imediat după ocuparea ținutului și sistemul medical existent a fost racordat cerințelor și principiilor sistemului sovietic. În corespundere cu Decretul Sovietului Suprem din URSS emis la 15 august 1940 au fost naționalizate farmaciile și depozitele farmaceutice de pe teritoriile ocupate în vara anului 1940 (ANRM, F. 2848, Inv. 18, dos. 1, f. 12), iar centrele medicale și spitalele - reorganizate.

În scopul câștigării simpatiei țăranilor, autoritățile comuniste încercau să mimeze o grijă exagerată față de aceștia, deschizând un număr mare de instituții medicale, care, însă, nici pe departe nu corespundeau cerințelor față de astfel de instituții: lipsa personalul medical, nu existau condiții elementare de spitalizare, iar deficitul de medicamente era stringent.

Marea majoritate a medicilor cu experiență au reușit să se refugieze peste Prut, iar cei care fie că fuseseră anterior medici adjuncți, fie surori medicale sau erau studenți ai școlilor medicale au fost nevoite să le ocupe locurile.

Personalul medical era salarizat doar de stat. Medicilor nu le era permis să efectueze vizite la domiciliul pacienților. În cazuri grave pacienții erau transportați la spital. Vizite la domiciliu le era permis să facă numai medicilor de gardă, însă, doar după ce bolnavii se înregistrau la policlinică.

Tratamentul și vizitele la domiciliu erau gratuite, drept consecință numărul pacienților s-a mărit de cinci ori. Din lipsă de medicamente, profesionalism și motivație financiară medicii consultau bolnavii superficial (*Mai detaliat vezi: „Consultările personale” ale pretorului plășii Prut Constantin Ronguș, refugiat peste Prut în primele luni după ocupație* (Sursa: ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 69, f. 31).

Inițial farmaciile se aprovizionau din depozitele farmaceutice ce au rămas din perioada românească. După epuizarea stocurilor, medicamentele lipseau cu desăvârșire, nu se găseau nici pastile de aspirină.

Penuria de medicamente, antisemitismul, lipsa de produse alimentare de primă necesitate au constituit principalii factori ce au determinat izbucnirea unei epidemii de tifos

deopotrivă izbucnirea epidemiei de tifos exantematic au determinat autoritățile să decidă transferarea Școlii de Felceri din orașul Ananiev în orașul Tiraspol¹. Toate problemele organizatorice au fost soluționate până la 8 februarie 1941 și, deja, la data de 10 februarie a început procesul instructiv. Din orașul Ananiev au venit în Tiraspol și unii reprezentanți ai administrației școlii: directorul școlii, medicul I. Selkovski, vice-directorul pe instruire, învățătorul de limbă ucrainiană și istorie Ivașenko, învățătorul de limbă ucrainiană Penșenko, împreună cu soția, de asemenea un grup de învățători de specialitate: Sigala, Medvedeva, Serumeanțev². Procesul instructiv-educativ se desfășura doar în limbile rusă și ucraineană.

Pe parcursul întregii perioade de ocupație sovietică orașele mari găzduiau așa-numitele școli comsomoliste, care se aflau în subordinea directă a unor ofițeri din NKVD și din milițiile roșii³. În orașul Tighina, spre exemplu, toate instituțiile din oraș fuseseră obligate să-și înscrie tineretul la

exantematic. În conformitate cu Decizia nr. 332 a CCP din RSSM emisă la 25 mai 1941 s-a stabilit ca în scopul prevenirii răspândirii tifosului exantematic și altor infecții gastro-intestinale să se organizeze vaccinarea anumitor categorii de cetățeni (ANRM, F. 2848, Inv. 18, dos. 1, f. 237-238).

În aceeași ordine de idei menționăm că la 10 decembrie 1940 a fost semnat ordinul nr. 139 conform căruia toți studenții anului III ai Școlii de Medicină din orașul Tiraspol urmau a fi repartizați sa-și facă practica de producție la Stația Epidemiologică din orașul Chișinău. Aici, la 18 decembrie, viitorii absolvenți erau trimiși în cele mai afectate localități pentru a lupta cu epidemia (ANRM, F. 3090, Inv. 2, dos. 1a, f. 22). Și în sfera medicinei, ca dealtfel, și în alte cazuri, autoritățile sovietice trimiteau oameni absolut nepregătiți, fără a fi asigurați cu medicamente necesare ca să facă față situațiilor critice.

Doar pe parcursul primelor luni de ocupație, noile autorități instituite cu forța au distrus sistemul medical existent, însă, spre regret, nu au reușit să creeze altul. Izbucnirea epidemiei de tifos exantematic și incapacitatea de a lupta cu acesta au demonstrat că organizarea sistemului medical sovietic era unul falimentar.

¹ Ibidem, f.2.

² Ibidem, f. 46.

³ O dată cu declanșarea operațiilor militare pe frontul de Est, membrii acestor organizații au fost înarmați, primind sarcini de la NKVD să efectueze percheziții prin cartierele orașelor, cu scopul de a-i depista și aresta pe acei locuitori care manifestau o atitudine ostilă față de regimul sovietic, eventual de a-i identifica pe agenții serviciilor secrete românești infiltrați în rândul populației.

cursurile de pregătire, iar locuitorii, indiferent de vârstă, sex sau religie, erau obligați să se subscrie cu fonduri pentru înzestrarea Armatei Roșii¹.

Pe parcursul primului an de ocupație sovietică pe teritoriul românesc de la Est de Prut au activat cinci instituții superioare de învățământ de tip sovietic. Pe malul drept al Nistrului funcționau: *Institutul Pedagogic, Institutul Învățătoresc, Institutul Agricol și Conservatoriul de Stat*, iar în zona transnistreană – *Institutul Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. Șevcenko”*.

Și *Institutul Pedagogic* din Chișinău și *Institutul Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. Șevcenko”* din Tiraspol aveau aceleași facultăți: istorie, geografie, științe naturale, fizică și matematică, limbă și literatură română și rusă. Deși limbile de instruire erau română și rusă, la *Institutul Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. G. Șevcenko”* predominau grupele cu limba rusă de instruire. Durata studiilor o constituia patru ani².

La 1 ianuarie 1941, în cadrul *Institutului Pedagogic de Stat din Chișinău*, a fost deschisă secția fără frecvență. La anul întâi de studii s-au înscris 740 de studenți, inclusiv la facultatea de istorie – 241 studenți, la limba și literatura română – 180 studenți, la geografie – 180 studenți, iar la facultatea de fizică și matematică – 139 studenți³. La secția fără frecvență studiile se făceau doar în limba română. La *Institutul Învățătoresc* erau pregătiți învățători pentru clasele primare. Director a fost numit Afteniuk⁴.

O dată cu instituirea noii administrații sovietice filiala facultății de agronomie a *Universității din Iași* cu sediul la Chișinău, a fost reorganizată în

¹ P. Moraru, *Informații și contrainformații românești pe frontul din Răsărit (1940-1944)* în Europa XXI. Români între ruși și sovietici, Vol. XIII-XIV/2004-2005, 2007, pag. 271.

² Moldova Soțialistă, 1941, 5 mai; 1941, 8 mai.

³ Moldova Soțialistă, 1941, 11 iunie.

⁴ Moldova Soțialistă, 1941, 1 iunie.

Institutul Agricol, care a fost redenumit *Institutul Agricol „M. Frunze”*¹. Rector al instituției a fost denumit N. Neceaev². Examenele de admitere la *Institutul Agricol* din Chișinău s-au desfășurat în perioada 2-13 septembrie. Candidații au susținut probe la limba modernă, chimie, fizică, examenul la limba română a fost anulat³. Pe parcursul anului de studii 1940-1941 și-au făcut studiile 371 de studenți, inclusiv înmatriculați în anul întâi – 157. La Institut erau patru facultăți: agricultură, pomicultură, zootehnie și agrotehnie, cele mai solicitate erau pomicultura și zootehnia (Anexa nr. 4).

Institutul Agricol „M. Frunze” a fost unica instituție de pe teritoriul RSSM în care pe parcursul anului de studii 1940-1941 a activat o facultate muncitorească⁴. Ascultătorii acesteia, erau fii și fiice de țărani, de regulă analfabeți sau care posedau cunoștințe elementare, dar pe care regimul i-a selectat pentru a-i implica la comunizarea ținutului.

La 1 octombrie își începe anul de studii *Conservatoriul de Stat din Chișinău*. Director a fost numit compozitorul⁵ D. Gherșfeld – absolvent al *Institutului Muzical-Dramatic „L.W.Beethoven”*. Printre profesorii care au activat în perioada la care facem referință erau: Iu. Guz, O. Tarasenko (pian), M. Pester, M. Fenkel, I. Dailis (vioară), P. Bakinin, M. Șildket (violoncel), S. Zlatov (compoziție), M. Bârcă, V. Bulâcirov, V. Iușkevici, A. Iakovlev, Șt.

¹ Mihail Vasilievici Frunze (2 februarie 1885-31 octombrie 1925) – lider bolșevic rus.

² Moldova Socialistă, 1941, 18 mai.

³ ANRM, F. 1933, Inv. 1, dos. 1, f. 1.

⁴ Primele facultăți muncitorești au fost deschise în 1919 în Rusia sovietică și reprezentau niște școli de lichidare a analfabetismului ce activau în cadrul instituțiilor superioare de învățământ.

⁵ În perioada administrației românești pe teritoriul Basarabiei au funcționat trei conservatoare: *Unirea, Național, Municipal*.

Neaga, B. Miliutin (teoria și istoria muzicii)¹ ș.a. În anul de studii 1940-1941 au fost înscriși 140 de studenți – toți la anul pregătitor.

Spre sfârșitul primului an de studii reprezentanții Comisariatului Poporului pentru Învățământ au efectuat o analiză a controlului calității învățământului superior. Controalele au fost efectuate la: *Institutul Agricol „M.Frunze” din Chișinău, Institutul Pedagogic din Chișinău și Institutul de Învățători*. Principala concluzie a fost: că programa de învățământ corespunde idealurilor clasei muncitoare. Nici nu putea fi altfel, căci chiar din luna august 1940 toate instituțiile au primit un plan de învățământ unic întocmit în corespundere cu valorile și principiile statului sovietic. În același timp la capitolul neajunsuri se nominalizează: la *Institutul Pedagogic* frecventează orele doar 25-30% din totalul studenților; lucrul științific în toate instituțiile nominalizate este sub orice nivel. Mai mult, se atrage atenția asupra faptului, că pe parcursul anului de studii ce se scurge (adică 1940-1941-M. Țăranu) în programul de învățământ al facultății de fizică și matematică a *Institutului Învățătoresc* n-a fost prevăzută studierea limbii române, același lucru se atestă și la *Institutul Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. Șevcenko”* din Tiraspol². Considerăm deosebit de grav faptul că se începe excludere limbii române din programele universitare. Un lucru e cert: la capitolul calitate sistemul de învățământ sovietic cedează la toate capitolele.

Instituțiile de învățământ superior nu dispuneau de biblioteci, săli de studii, tinerii veniți din localitățile rurale nu erau asigurați cu cămine, rechizite școlare. Lipseau manualele. Nivelul de instruire a celor înmatriculați era foarte

¹ Dănilă Aurelian, *Apariția și evoluția Teatrului de Operă în Moldova, Interpreți și spectacole (1918-2000)*, Teză de doctor habilitat în studiul artelor, culturologie, sursa: www.cnaa.md, preluat la 18 august 2009.

² Moldova Socialistă, 1941, 16 mai.

scăzut, dovadă elocventă o constituie crearea facultăților muncitorești la *Institutul Agricol „M.Frunze”* din Chișinău.

Deosebit de grav este și faptul că pe teritoriile românești anexate nu exista nici o instituție superioară de învățământ, și nici cel puțin vreo facultate de drept sau contabilitate, specialiști în aceste domenii urmau a fi angajați exclusiv din spațiul sovietic. Disciplina *științe sociale* a fost exclusă din programele de studii, iar despre existența unei astfel de facultăți nici nu putea fi vorba.

Pe parcursul întregului an de ocupație sovietică pe perimetrul dintre Nistru și Prut s-a înregistrat un număr mare de specialiști veniți din RSFSR ce au activat în sfera învățământului. În exclusivitate fiind vorbitori de limbă rusă, aceștea erau angajați cu precădere în sfera învățământului mediu de specialitate. Analiza mai multor dosare depozitate la ANRM ale elevilor, studenților și personalului didactic ne-a permis să constatăm:

- În majoritatea cazurilor pe teritoriul dintre Nistru și Prut veneau familii din RSFSR sau RSSU, în care soțul era militar, iar soția obținea automat un post de cadru didactic. Indiferent de specialitatea pe care o avea soția, putea avea doar studii primare, acestea deveneau învățătoare.
- O altă categorie o constituie tinerii specialiști, de regulă, fete necăsătorite, tinere comsomoliste sau comuniste, care veneau să-și caute ursitul și totodată să contribuie nemijlocit la comunizarea acestui teritoriu absolut necunoscut pentru cei nou-veniți.
- În mod special atrage atenție faptul, că nou-venitele învățătoare erau repartizate în raioanele de pe malul Prutului, cu precădere în regiunea raioanelor Ungheni, Glodeni și Edineț (în termeni actuali). De asemenea în aceste raioane limitrofe Prutului erau repartizate și cadre

didactice originare din partea stângă a Nistrului. Între timp tinerii specialiști, dar și cei cu experiență, însă din zona Prutului, erau redirecționați la muncă în localitățile din Sud sau în satele situate pe malul Nistrului.

- Au fost anulate toate gradele didactice obținute în timpul administrației românești, erau valabile doar cele sovietice pe care le dețineau exclusiv doar cei veniți din URSS.

Considerații finale. Chiar din primele zile de ocupație noile autorități comuniste au distrus totalmente sistemul de învățământ existent și l-au substituit cu cel sovietic. Limba și literatura rusă, istoria PC(b.) au devenit discipline obligatorii, în schimb au fost eliminate din programele școlare: religia, istoria popoarelor străine și limbile clasice.

În scopul asigurării sistemului de învățământ cu cadre didactice au fost aduși de peste Nistru, din RSSU și RSFSR învățători, de asemenea pentru a familiariza cu principiile sistemului sovietic de învățământ au fost organizate cursuri pentru învățătorii băștinași. Erau frecvente cazurile când, în scopul suplinirii penuriei de cadre didactice, absolvenții liceelor, iar uneori și cei ai gimnaziilor erau numiți învățători la clasele primare.

Sub lozinca lichidării analfabetismului în ținut au fost deschise școli în fiecare localitate, dar de facto, acestea constituiau mijloace sigure de sovietizare și rusificare a populației.

Calitatea studiilor era sub orice nivel: lipseau rechizitele școlare, hârtia, manualele școlare, nemaivorbind de faptul că personalul nu era asigurat cu literatură metodică.

Salariul învățătorului era foarte mic, în mediu varia între 200 și 400 rub., acesta nu le asigura nici minimul de existență. Mai mult, învățătorii zilnic erau terorizați de către elevi, orice nemulțumire a acestora, fie din timpul orelor de

34..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

curs, fie că își aminteau ceva din trecut, era calificată a fi bază juridică pentru pedepsirea acestora. Analiza dosarelor învățătorilor denotă cu certitudine faptul că erau sancționați doar cei vorbitori de limbă română – o metodă de teroare a băștinașilor.

Sub pretextul lichidării anafabelismului, dar de facto în scopul îndoctrinării, rusificării și comunizării maselor, au fost deschise zeci de clase ale școlii serale, unde se organizau lecții pentru tineri și adulți. Totodată a fost deschisă o rețea vastă de tehnicumuri și universități care activau conform modelului sovietic. Majoritatea acestora erau cu profil agricol sau pedagogic, studiile se făceau gratuit. Paralel cu acestea au funcționat și două școli medicale, instituții cu profil tehnic și care pregăteau contabili, însă la care băștinașii, practic, nu aveau acces, iar la unele studiile erau contra plată.

În cadrul *Institutului Agricol „M. Frunze”* a activat unica facultate muncitorească de pe teritoriul românesc al Moldovei de la Est de Prut. Ascultătorii acesteia, erau de regulă analfabeți, dar pregătiți să contribuie la sovietizarea ținutului.

Pe parcursul primului an de ocupație comunistă au activat cinci instituții superioare de învățământ de tip sovietic. Pe malul drept al Nistrului funcționau: *Institutul Pedagogic*, *Institutul Învățătoresc*, *Institutul Agricol și Conservatoriul de Stat*, iar în zona transnistreană – *Institutul Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. Șevcenko”*. Cu toate acestea considerăm deosebit de grav faptul, că din programul de studii al facultății de fizică și matematică a *Institutului Învățătoresc și a Institutul Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. Șevcenko”* din Tiraspol a fost exclusă studierea limbii române.

Instituțiile de învățământ superior nu dispuneau de biblioteci, săli de studii, tinerii veniți din localitățile rurale nu erau asigurați cu cămine.

Atragem atenția asupra faptului că regimul sovietic de ocupație nu a admis existența nici unei instituții superioare de învățământ, în care ar fi existat facultate de drept sau contabilitate. Specialiști în aceste domenii urmau a fi angajați exclusiv din afara spațiului românesc. Disciplina *științe sociale* a fost exclusă din programele de studii, iar despre existența unei astfel de facultăți nici nu putea fi vorba.

Autoritățile comuniste, prin politica promovată, au contribuit la degradarea sistemului de învățământ, au fost mimate reforme, adoptate multiple decizii, care prin esență aveau un singur scop: asimilarea populației băștinașe și depersonalizarea cetățenilor, transformându-i în homo-sovieticus.

Mass-media – mijloc de comunizare a teritoriului ocupat

Considerații introductive. Autoritățile comuniste de ocupație fiind conștiente de impactul major pe care îl poate avea mass-media asupra populației a acordat atenția prioritară dezvoltării acesteia pe teritoriile anexate forțat, inclusiv în teritoriile românești ale Moldovei de la Est de Prut.

Evoluția presei periodice. Imediat ocuparea Moldovei de la Est de Prut de către Armata Roșie deja la 30 iunie 1940, în a treia zi de ocupație, a apărut primul număr al ziarului „Basarabia Sovietică”, în limbile română și rusă, care inițial a fost distribuit gratis. Noua ediție periodică distribuită pe întreg teritoriul dintre Nistru și Prut, avea patru pagini, conținutul materialelor de limbă română fiind identic cu cel de limbă rusă. Acest ziar a apărut timp de trei luni iulie-septembrie 1940 (77 ediții), pe paginile cărora regimul comunist promova o amplă campanie antiromânească, paralel elogiind „măreția poporului sovietic și eforturile lui de salvare a populației de jugul românesc”.

Între timp pe teritoriul din stânga Nistrului se publica ziarul „Moldova Socialistă”¹. Ziarul se edita în două limbi: română, în baza grafiei chirilice² și rusă. „Moldova Socialistă” era considerat organul de presă al Comitetului de Oblaste a PC(b.)U, Comitetului Orășenesc a PC(b.)U din Tiraspol și a Prezidiului Sovietului Suprem al deputaților și truditorilor din RASSM. Funcția de redactor-șef o deținea L.Tereșenko.

Îndată după ocupația teritoriului românesc de la Est de Prut, în paginile publicației transnistrene a fost descris modul de organizare a mai multor mitinguri consacrate „slobozirii Bessarabiei de sub jugul român”. Astfel, cu lux de amănunte au fost reflectate manifestațiile propagandistice organizate de comuniști în satele: Acnița, Podoimița, Rașcov, Katerinovka, Camenca, orașul Tiraspol.

Spre deosebire de presa basarabeană, pe paginile „Moldovei Socialiste” la 30 iunie a fost retipărit editorialul din ziarul moscovit „Pravda” („Adevărul”)³, intitulat „Trăiască Bessarabia și Bucovina sovietică” în care era justificată politica anexionistă rusă. Între altele se menționa: „Norodu truditor a Bessarabiei, locuite în șei mai mare parte cu ucraineni, cum și locuitorii părții dela aniază noapte a Bucovinei, frații și surorile de un sânge a locuitorilor Ucrainei Sovietice se întoarnă în familia mare a noroadelor URSS”⁴, un argument în plus, precum că politica editorială a ziarului constituia un instrument de propagare a ideilor comuniste și de consolidare a noului regim sovietic.

¹ În perioada 1 iulie 1924-1930 se numea „Plugarul roș”.

² În 1938 sub pretextul că grafia latină nu este cunoscută majorității populației din RASSM și contribuie la românizarea limbii moldovenești a fost interzisă și înlocuită cu alfabetul chirilic.

³ Organul oficial central de presă al PC(b.) din URSS.

⁴ Moldova Socialistă, 1940, 30 iunie.

În scopul eficientizării politicii sovietice în regiune și manipulării concomitente a unui număr cât mai mare de oameni, autoritățile de la Kremlin au ordonat fondarea unui organ de presă republican, bilingv, în care conținutul materialelor de limbă română să coincidă cu cel de limbă rusă. În aceste condiții la 28 august 1940 a fost emisă Hotărârea CC al PC(b.) din URSS conform căreia ziarul „Moldova Socialistă” editat la Tiraspol să-și extindă aria de difuzare și pe teritoriul dintre Nistru și Prut. În calitate de redactor-șef a fost numit C. Șcerbenko, ucrainean de naționalitate. Pentru a asigura informarea unilaterală a publicului, au fost interzise celelalte publicații din regiune, inclusiv „Basarabia Sovietică”.

Ziarul „Moldova Socialistă” în noul format era considerat Organul de presă a Comitetului Central și a Comitetului orășenesc Chișinău a PC(b.) și a Sovietului Suprem a RSSM. Menționăm că la Chișinău au fost transferați de la Tiraspol toți foștii angajați ai redacției. Ziarul și-a păstrat rubricile permanente și specificul, atât doar că deja însuma materiale și din spațiul dintre Prut și Nistru. „Moldova Socialistă” apărea în limbile română: pe baza grafiei latine (pentru spațiul basarabean), chirilică (pentru teritoriul transnistrean) și limba rusă. În pofida faptului că pe parcurs grafia latină a fost scoasă din uz, ziarul „Moldova Socialistă” era unicul organ de presă care a folosit-o chiar până la retragerea sovieticilor. Totul se făcea din motive practice: autoritățile comuniste de ocupație se îngrijeau ca toată populația să aibă acces la informațiile prezentate în mass-media subordonată totalmente puterii și nicidecum din alte considerente.

În cadrul redacției ziarului au fost create secții de propagandă și agitație care aveau angajați în toate centrele administrative. În fruntea acestora au fost numiți oameni verificați de regim, însă, care nu aveau absolut nimic cu băștinașii. Menționăm în acest context, că șeful secției propagandă și agitație

38..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

din Cahul a fost numit Lopusnâi, în Dubăsari – Șuda, în Bălți – Mirgorodski, în Orhei – Butenko etc.¹

Pentru credibilitate au fost cooptați și unii ziși-corespondenți locali, care, de facto erau persoane semialfabete, dar docile sistemului comunist, adică unelte sigure de sovietizare a băștinașilor. În primele patru luni ale anului 1941 au fost organizate cinci Consfătuiri în județele: Cahul, Soroca, Bălți, Tighina, Orhei în scopul selectării așa-zișilor-corespondenți locali și pregătirii acestora pentru munca de ziarist. E necesar să remarcăm, că conferințele regionale erau organizate doar în partea basarabeană, unde cadrele locale nu erau nici pe departe pregătite pentru a face față noii realități. În regiunea transnistrenă pregătirea ideologică a acestora corespundea întru totul cerințelor înaintate de regimul comunist.

Corespondenții locali trebuiau să întrunească mai multe criterii: să cunoască limba rusă, să fie membri ai Partidului Comunist, să fie descendenți din mediul muncitoresc sau țărănesc.

La baza selectării acestora un criteriu distinctiv l-a constituit apartenența socială. Toți proveneau din rândul muncitorilor, țăranilor sau erau elevi. Conform datelor furnizate de ziarul „Moldova Socialistă” acesta la 1 mai 1941 dispunea de 819 corespondenți locali, inclusiv 2/3 o constituiau muncitorii, în minoritate fiind țăranii și, respectiv, elevii. Țărani erau selectați doar din localitățile în care funcționau deja gospodăriile colective sau erau pe cale de fi organizate și era necesar să fie promovate avantajele și bunăstarea muncii în comun. Astfel din județul Bălți au fost selectați opt țărani, din județul Soroca – 20, din Tiraspol - 10 etc. O atenție sporită se acorda atragerii la munca de corespondent local a elevilor din clasele superioare, însă doar din localitățile în care erau create organizații de pioneri și comsomoliști,

¹ Moldova Socialistă, 1941, 9 mai.

prezentându-se drept model pentru semenii lor. Întâietatea la acest capitol o dețin cei din orașul Tiraspol, ajungând până la 25. În scopul dirijării și verificării situației din URSS au venit în provincia dintre Nistru și Prut 29 de angajați ai presei, care curau fiecare județ și „acordau consultații după necesitate”.

Este foarte important de menționat faptul că în rândurile corespondenților locali nu a fost promovat nici un reprezentant al intelectualității. Acest lucru dovedește încă o dată că regimul comunist de ocupație nu acorda nici o atenție reprezentanților intelectualității autohtone, neglijând-o totalmente. Cauzele pot fi multiple: nu vedeau în aceștea aliați în edificarea regimului sovietic, erau conștienți de atitudinea ostilă ce o avea majoritatea față de autoritățile instituite cu forța în regiune, nu aveau nevoie de intelectuali, puneau accent pe forța ieftină și nepretențioasă de muncă, urmau să promoveze doar intelectualitatea educată în baza noilor valori sovietice și considerau că la baza societății sovietice sunt două clase: muncitorii și țărani.

La 5 mai 1941 – de Ziua presei sovietice – a fost organizată prima consfătuire republicană a corespondenților locali. Redacția ziarului „Moldova Socialistă” a fost reprezentată de cei 55 de corespondenți-titulari ai ziarului¹ și 250 de corespondenți locali. Menționăm doar câteva nume ale celor prezenți: Revenealy-muncitor la calea ferată din Tighina; Gânga-muncitoare la fabrica de zahăr din Bălți; Burlac - muncitoare la fabrica de tutun din Florești; Zighelboim-stahanovist la fabrica de tutun din Chișinău² ș.a. Spre regret, numărul băștinașilor participanți la Conferință a fost infim, iar țărani și elevii au lipsit cu desăvârșire.

¹ Moldova Socialistă, 1941, 7 mai.

² Ibidem, 9 mai.

Pe baza raportului de dare de seamă a secretarului CC al PC(b.)M P.Borodin, prezentat la Primul Congres al PC(b.)M., ne permite să constatăm, că la 1 mai 1941 activau 3 065 de așa-ziși-corespondenți locali care aveau sarcina de a reflecta evenimentele din localitățile pe care le reprezentau¹. Persoanele care se regăseau în șirul corespondenților locali activau fără a fi remunerați.

Pe teritoriul Moldovei de la Est de Prut în timpul primului an de ocupație sovietică au fost editate 21 de ziare, inclusiv șapte de talie republicană cu un tiraj de 122 000 exemplare, dintre care doar 13 apăreau în limba română².

Paralel, un mare accent s-a pus pe dezvoltarea presei regionale. Practic fiecare unitate administrativ-teritorială își avea organul său de presă. Deja în luna februarie 1941 erau difuzate cinci ziare județene cu un tiraj de 30 000 exemplare și nouă ziare raionale cu un tiraj de 23 000 exemplare, dintre care cinci erau destinate părții stângi a Nistrului: „Calea bolșevică” – organul de presă a Sovietului raional al Truditorilor din Grigoriopol; „Calea stalinistă” – Râbnița; „Colhoznicul prinistrean” – Slobozia; „Drumul leninist” – Camenca; „Lupta leninistă” – Dubăsari.

În perioada anului 1940-1941 a fost susținută, promovată și stimulată apariția mai multor organe de presă prin intermediul cărora era promovată politica oficială a statului sovietic pe teritoriile românești ocupate ale Moldovei de la Est de Prut. .

Tematica abordată în presa periodică republicană și locală.

Conform ideologiei comuniste presa periodică a timpului avea drept sarcină de

¹ Pământ Sovietic, 1941, 12 februarie.

² Moldova Socialistă, 1941, 17 iunie.

a inocula în concepția locuitorilor justetea politicii anexioniste promovate de URSS, totodată urma să fie cultivată ura față de românii de peste Prut.

În mod special atrage atenție multitudinea de lozinci prezente în majoritatea ziarelor, lozinci care prin conținut fie că chemau oamenii la solidaritate cu alte popoare incluse forțat în zona de influență sovietică, fie că preamăreau rolul dictatorului Stalin și a echipei sale, spre exemplu: „Trăiască și întărească soiuzu frățesc a URSS de alte naționalități!”; „Trăiască partidul de nebirit a lui Lenin-Stalin!”; „Trăiască politica de pașe a guvernului sovietic!”; „Trăiască iubitul Stalin și saratnicul lui – tovarășul Molotov!”¹; „Trăiască prietenul și învățătorul, vojdiul trudititorilor din toată lumea - marele Stalin!”² etc.

O atenție deosebită se acorda publicării biografiilor membrilor Biroului Politic de la Moscova. În mod special era familiarizat publicul cu biografiile lui Lenin, Stalin, Molotov ș.a., oferindu-le ca model de activitate politică.

Pagini întregi de ziar erau rezervate reflectării semnificației sărbătorilor organizate în cinstea diferitor evenimente ce urmau să consolideze regimul comunist: aniversarea a XXIII-a³ de la lovitura de stat bolșevică din octombrie 1917⁴, aniversarea a XXIII-a a Armatei Roșii⁵, Conferința a XVIII-a a PC(b.) din URSS etc⁶. Paralel cu aceasta, în ziarul de talie republicană „Moldova Soțialistă” a fost înființată rubrica: „Prin URSS”⁷, prin intermediul căreia se

¹ Moldova Soțialistă, 1941, 19 februarie.

² Lupta leninistă, 1941, 19 februarie.

³ În istoriografia sovietică este tratată drept Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

⁴ Moldova Soțialistă, 1940, 20 octombrie.

⁵ Pământ sovietic, 1941, 11 februarie.

⁶ Ibidem, 13, 16 februarie.

⁷ Moldova Soțialistă, 1941, 18 mai.

crea stereotipul unui trai lipsit de orice griji în URSS și promovării unei politici externe pacifiste¹.

Cu ocazia sărbătoririi Zilei Internaționale a Oamenilor Muncii – 1 mai – la Chișinău a fost editat și primul număr al revistei „Okteabri” – organul de presă al Comitetului Organizatoric al Scriitorilor Sovietici din regiune. Întreaga ediție era dedicată semnificației acesteia și a rolului poporului sovietic în apărarea drepturilor oamenilor muncii. Editorialul a fost scris de E. Pașenko. Revista consta din două compartimente: poezie și proză. Publicului cititor i s-au propus creațiile poezilor: E. Bucov („Imn muncii”), B. Istru („De Întâi mai”) și P. Șilman („Întâi mai în trecut”). În ceea ce privește proza s-au remarcat autorii: M. Cahana-Ardeleanu („Mama soldatului”), A. Antohi („Moara din valea Căinarului”) și L. Șeptițchi („Pământ nou”)². Majoritatea autorilor au rămas necunoscuți până în prezent cititorului autohton, iar creațiile acestora constituiau niște mostre veritabile de ideologizare a băștinșilor. Pe parcursul anilor 1940-1941, în perioada primei ocupații sovietice presa periodică de la Chișinău a depus eforturi maxime pentru a lustrui imaginea politicii de colonizare a URSS în regiune, ba mai mult, prin toate modalitățile se lustruia esența politicii sovietice expansioniste.

Paralel cu insistență se promova o politică editorială antiromânească, uneori chiar declanșată sub forma unei isterii, căpătând caracter de ură împotriva întregului popor român. La orice sărbătoare, indiferent de caracterul acesteia, lucrătorii organizațiilor de partid de orice rang în luările lor de cuvânt rosteau cuvinte denigratoare la adresa României. Discursurile erau bogate în cifre, care aveau un singur scop: să demonstreze inimagimabilele realizări ale puterii sovietice în regiune și totodată să discrediteze politica României

¹ Cel de al Doilea Război Mondial era în toi.

² Okteabri, 1941, nr.1.

promovate în Basarabia în perioada 1918-1940. Semnatarii acestor articole erau posesorii unor nume de familie străine băștinașilor: Voronov, Borodin¹ ș.a, dar majoritatea nici nu erau semnate.

O altă ipostază în care apare România în presa timpului de la Chișinău este ca o țară care nu are nici o grijă față de propriii ei cetățeni. Ziarul „Schimbul leninist”, spre exemplu, înserează un articol preluat din ziarul „Argus” intitulat „Starea grea a țăranilor români” în care se menționează: ”Pelagra, tuberculoza, râia îi omoară pe țăranii noștri. Copiii rar dacă ajung până la un an. Acei care trăiesc, cresc slabi, fără putere...”². Același număr găzduiește și un alt articol, în care se promovează ideea precum că în România în fiecare zi sunt arestați mii de oameni și din lipsă de închisori la Slatina și Vaslui școlile au fost transformate în închisori³. Alte subiecte ce ar reda situația din România lipsesc cu desăvârșire. Astfel, românofobia se transformă într-o doctrină de stat.

O altă tematică prezentă în presa de la Chișinău a constituit-o reflectarea transformărilor social-economice. Multiple articole erau destinate realizărilor și schimbărilor în baza modelului socialist. Ziarele de circulație republicană și locală zilnic reflectau activitatea vreunei gospodării colective, insistând asupra avantajelelor muncii în comun. În timpul lucrărilor agricole de primăvară-toamnă pagini întregi erau rezervate sfaturilor practice referitoare la modalitățile prelucrării pământului. Elocvent în această ordine de idei este ziarul „Moldova Socialistă” de la 11 mai 1941 în care sub genericul „Să creăm condiții cât mai bune pentru creșterea semănăturilor” publică patru articole, fără a fi semnate: „Prășitu și plijitu în raionul Tiraspol”, „Am mântuit

¹ Moldova Socialistă, 1941, 9 mai; Pământ sovietic, 1941, 12 februarie; Sovetskaia Moldavia, 1941, 11 ianuarie.

² Schimbul leninist, 1941, 5 iulie.

³ Ibidem.

44..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

prășitul răsăritei”, „Semănatul a fost mântuit la vreme” și „Prășitul sfeclei de zahăr”¹. În același context, atragem atenție asupra faptului, că în unele cazuri articolele publicate cu această tematică erau semnate, însă numele de familie a semnatarilor nici pe departe nu erau băștinașe. Spre exemplu, ziarul „Steagul roșu”, organul de presă al Comitetului Județean Soroca, la 2 aprilie 1941 însera trei articole la acest capitol: „Fericită și avută îi viața colhoznică”, autor Mișcișin, „Colhozul îi garanția vieții noastre avute”, autor M.Bernik și Ia.Boștenar și „Gazeta de perete în școală”, semnatar Ia.Ghendler².

O atenție sporită se acorda pe paginile presei timpului creării și extinderii rețelei de pioneri și comsomoliști locali. Aceste articole, de obicei, erau însoțite de fotografiile ale celor promovați cât și de scurte interviuri³.

Multe pagini de ziar au fost acordate reflectării situației din sistemul de învățământ sovietic. Scopul era de a demonstra că sistemul sovietic de învățământ i-a cuprins pe toți copiii de vârstă școlară, astfel, că în câțiva ani va fi lichidat analfabetismul. Convingătoare în acest sens sunt și titlurile articolelor din rubrica săptămnală a ziarului *Moldova Socialistă*. Spre exemplu la data de 11 mai 1941 la rubrica „Să întâlnim examenele ghine pregătiți” erau înserate articolele: „Să întâlnim întâiul an școlar sovietic”, „Comsomoliștii înainte de examen”, „Întâile rezultate ale școlilor de sară”, „Luptăm pentru „ghine” și „otlicino”⁴, „Mai mult ajutor șcurilor de sineactivitate”⁵. Spre regret, toate lacunele din cadrul sistemului de învățământ erau trecute cu vederea.

¹ Moldova Socialistă, 1941, 11 mai.

² Steagul roșu, 1941, 2 aprilie.

³ Pământ sovietic, 1941, 9 februarie; Comsomolistul Moldovei, 1941, 13 aprilie.

⁴ Traducere din limba rusă: foarte bine.

⁵ Moldova Socialistă, 1941, 11 mai.

În afară de funcțiile caracteristice presei sovietice: propagandă politică, modelarea mentalității și conștiinței, presa moldovenească era direcționată să contribuie la crearea unei politici și culturi moldovenești, deosebită de cea română. Apogeul l-a constituit articolul semnat de I. Ceban¹ la începutul lunii iunie în mai multe ziare concomitent. Pe paginile acestuia autorul menționa: „Să avem în vedere și altă latură a limbii și anume că az, când moldovenii au început zădirea socialismului alături de celelalte noroade frățești ale URSS intră și în limba moldovenească multe cuvinte, mai cu seamă ruse, născute de revoluție”². Acest argument banal avea drept scop convingerea băștinașilor precum că limba moldovenească ar fi deosebită de cea română.

Mult spațiu era acordat luptei cu religia³.

Remarcăm limbajul utilizat în presă. Imediat după ocupare, absolut toate ziarele și revistele sunt scrise doar în graiul transnistrean al limbii române, numit de autoritățile comuniste limba moldovenească⁴. Pentru a fi mai elocvenți, propunem câteva exemple preluate din presa timpului: childă (exemplu), putință (posibilitate), ghine (bine), nică (mică), alcătuință (componentă), atârnare (atitudine), trebuitoare (necesară) etc.

E clar, că autoritățile sovietice au folosit la maximum mass-media locală și republicană pentru a răspândi valorile sovietice pe teritoriile ocupate și a-și atinge scopurile de sovietizare și distrugere a elementului românesc din regiune.

¹ I. Ceban șef al secției de limbă și literatură a *Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice*. În 1940 a participat la introducerea alfabetului rus.

² Steagul roșu, 1941, 8 iunie; Moldova Socialistă, 1941, 29 mai.

³ Vezi detalii: Mariana Țăranu, *Persecuții religioase în Basarabia în România Liberă*, 2008, 20 octombrie.

⁴ Este vorba de politica pentru promovarea unei culturi complet diferită de cea română, impunându-se astfel teoria falsă a „celor două limbi, două popoare, două culturi”.

Radioul. O altă sursă de informare în masă o constituia și radioul. Autoritățile comuniste au înțeles eficiența acestuia și tocmai de aceea au fost depuse eforturi majore pentru a asigura fiecare familie cu difuzoare. La dispoziția populației au fost puse difuzoare pentru a înlesni recepționarea posturilor rusești. Prețul unui difuzor constituia 40 ruble, iar achiziționarea acestuia era permisă și în rate. Considerăm foarte esențial a remarca faptul, că pe parcursul primului an de ocupație sovietică difuzoarele au fost singurul produs ce putea lesne fi achiziționat în rate¹. Guvernul sovietic a luat decizia de a constitui pe teritoriul dintre Nistru și Prut zece centre de radio-ascultare, care au și funcționat în: Bolgrad, Ismail, Cahul, Tighina, Orhei, Cetatea-Albă, Soroca, Bălți, Chișinău și Hotin. Difuzoare erau instalate și în stradă, astfel încât puteau fi recepționate posturile de radio de la Kiev, Moscova, Leningrad și alte orașe sovietice. Deja la 12 iulie 1940 a fost retransmis primul concert rusesc, care a fost urmat de un recital de poezie în limba rusă cu caracter antiromânesc². În acest stil erau transmise toate emisiunile pe parcursul întregului an de ocupație. Majoritatea spațiului de emisie era completat cu concerte, discursuri propagandistice, paralel se înfăptuia o amplă propagandă antireligioasă și antiromânească.

Difuzoarele puse la dispoziție de autoritățile comuniste transmiteau doar posturile de radio rusești. Acele familii care dispuneau de aparate de radio cumpărate până la ocupație, adică până la 28 iunie 1940, recepționau posturile de radio bucureștene și europene, ceea ce absolut deloc nu convenea noii conduceri comuniste. La 11 iunie 1941, cu câteva zile înainte de deportările organizate, ostașii sovietici au confiscat toate aparatele de acest gen. Mărturiile E.Kersnovskii vin să ne completeze acest tablou: „La 11 iunie

¹ ANRM, F. 680, Inv. 2, dos. 62 (p. II), f. 297.

² Viața Basarabiei, 1940, nr. 11-12, p. 117.

a venit dispoziție să se scoată toate antenele și să fie predate aparatele de radio... Din Bulgaria se transmitea că autoritățile sovietice pregătesc „acțiuni de masă...”¹ Totodată recomandau ca noaptea băștinașii să nu doarmă pe la casele lor, ci să se unească în grupuri de câte 100 și mai mulți oameni. Este o dovadă în plus că conducerea comunistă utiliza mass-media doar în scopul promovării politicii coloniale, anexioniste și nicidecum de ridicare a nivelului de cultură a băștinașilor.

Considerații finale. Organele de partid și de stat au creat un sistem bine ramificat pentru desfășurarea propagandei comuniste prin intermediul mass-mediei republicane și locale. Imediat după ocupație a fost creată o rețea de presă periodică bine organizată. Au apărut 21 de ziare, dintre care șapte de circulație republicană.

Una din trăsăturile distinctive ale presei o constituie faptul că articolele propuse erau superficiale, deseori le lipsea linia de subiect, iar protagoniștii erau prezenți doar ca exemple pentru comunitate. Majoritatea articolelor erau scurte sau de mărime medie, bogate în cifre, care încercau să mimeze unele realizări ale politicii sovietice în regiune.

Ziarele de limbă română erau scrise într-un limbaj transnistrean stâlcit, arhaic și erau greu de citit. Astfel se stimula centralizat apelarea la limba rusă.

Subiectele abordate erau în concordanță directă cu politica oficială promovată pe teritoriul ocupat și urmăreau preamărirea rolului URSS, discreditau politica românească promovată din anilor 1918-1940.

O tendință a presei timpului o constituia prezența unui mare număr de articole și știri fără semnătură, de obicei aceste articole erau prezente la rubrica „Știri externe”.

¹ E. Kersnovskii, 28 iunie „Și te-am dorot eu-basarabeanul?” în Columna, 1990, nr. 6, p. 84.

Articolele ce vizau problemele globale, problemele „omului simplu” sau felul în care se răsfrângeau asupra acestuia erau absente. Lipseau totalmente materialele de analiză și comentarii.

Politica de comunizare se realiza, inclusiv prin intermediul radioului. Autoritățile sovietice s-au îngrijit ca fiecărei familii să nu-i lipsească aparatele de radio, prin intermediul cărora zilnic era promovată o politică de spălare a creierului.

În pofida faptului, că regimul de ocupație sovietic lăsa impresia că a creat condiții pentru a asigura populației acces la informație, acestea erau transmise unilateral. Au fost totalmente trecute cu vederea consecințele ocupației sovietice: teroarea, jafurile, distrugerile, prădarea magazinelor, dezordini, încăierări sângeroase, nemaivorbind de crimele săvârșite, deportări organizate, masacre etc.

Persecuții religioase

Considerații introductive. Dacă până la 28 iunie 1940 viața credincioșilor decurgea în albia sa firească, apoi în perioada jugului comunist devine deplorabilă, băștinașii împărțând soarta de mucenici ai tuturor popoarelor aflate în lagărul sovietic. Politica de menținere a regimului s-a realizat, inclusiv, prin intermediul bisericii.

La 28 iunie 1940, când Armata Roșie a ocupat teritoriul de la Est de Prut, aici funcționau 1 090 de biserici ortodoxe și 28 de mănăstiri¹. În scurt timp Mitropolia Basarabiei a fost desființată². Autoritățile comuniste au

¹ Gh. Palade, L. Chicu, *Biserica în Basarabie în anii 1928-1940* în Cugetul, 1995, nr. 1-2.

² Până în iunie 1940, Biserica din Basarabia era parte componentă a Bisericii Ortodoxe Române, fiind organizată conform Legii și Statutului de organizare din 3 noiembrie 1925.

introdus funcția de împuternicit al Bisericii Ortodoxe Ruse pentru supravegherea cultelor în Moldova de la Est de Prut, care avea sarcina de a întreține legătura dintre statul comunist și biserică. Imediat după numirea sa în funcție, mitropolitul Alexei¹ a dat dispoziții ca slujbele să se facă în limba slavonă, iar sărbătorile religioase să fie sărbătorite doar după stilul vechi.

Confiscarea averilor bisericesti și mănăstirești. Una din primele decizii ale autorităților comuniste luate împotriva Bisericii Creștine a fost Hotărârea nr. 142-H din 13 septembrie 1940 „Cu privire la confiscarea cărților bisericesti de toate ritualurile și ale sectelor religioase”. Timp de zece zile au fost organizate comisii orășenești și județene care au purces la materializarea Hotărârii respective². În mod automat a fost anulată și autoritatea fețelor bisericesti, preotul nu mai era stăpân pe credincioșii săi.

În septembrie 1940 s-a decretat trecerea în posesia statului a oricărui bun, pământ, inventar, imobil, deci, deja preotul nu mai avea dreptul de a se folosi de averea bisericii sau de a o administra. Paralel se producea și secularizarea lăcașurilor sfinte. Paraclisul Palatului Mitropolitan din Chișinău a fost transformat în Palatul Pionerilor, Capela Seminarului Teologic, Facultatea de Teologie și alte capele au fost transformate în școli și spitale. Capela Mitropoliei a devenit sală de cinematograf, Biserica Liceului Militar a fost transformată în sală de dans, capela Liceului Regina Maria a fost transformată în muzeu, biserica Seminarului Teologic a devenit Arhivă de Istorie a NKVD-ului etc.³

¹ Mitropolitul Alexei la 24 iunie 1941 a fost arestat de sovietici.

² L. Tihonov, *Politica statului sovietic față de cultele din R. S. S. Moldovenească (1944-1965)*, Chișinău, Prut Internațional, 2004, p. 25.

³ Inițial fiind transformat în cămin cultural, adică loc de distracții pentru securiști.

Întrucât Chișinăul era centrul vieții politice, bisericile de aici au avut cel mai mult de suferit, absolut toate fiind jefuite. Numai în primele patru zile de ocupație (28 iunie-1 iulie 1940) au fost deposedate de bunuri capelele de pe lângă: Palatul Mitropolitan, Facultatea de Teologie, Seminarul Teologic, Liceul Eparhial de Fete, Liceul „B. P. Hașdeu”, Liceul „A. Russo”, Școala Normală de Băieți, Liceul „Regina Maria”, Facultatea de Agronomie, Liceul Militar „Regele Ferdinand”, Azilul de bătrâni „Sfântul Alexandru”, Închisoarea Centrală, Școala Națională de Viticultură, Azilul „Cavalđji”, Spitalul „Costiujeni”, Casa Copilului, Ospătăria Săracilor din Piața Nouă, 20, cele trei biserici militare, Biserica grecească. Nu au scăpat de furia comunistă nici veșmintele preoțești, icoanele și alte obiecte prețioase. La eliberarea ținutului au fost găsite costume de teatru cusute din veșmintele de la Capela Mitropolitană, unde a fost instalată „Casa pionerului roșu”¹.

Dacă până la 28 iunie 1940 Muzeul Eparhial Istorico-Arheologic, avea în colecția sa cărți și obiecte de valoare artistică și istorică: veșminte, cruci, cârje, icoane, epitafe, albume etc. Apoi în primele luni au dispărut fiind duse în Rusia². Pe parcursul primului an de ocupație, în Chișinău au funcționat doar trei biserici, celelalte fiind închise³. Din cele șapte biserici care funcționau în orașul Bălți, trei au fost închise, iar una dintre ele a fost transformată în sală de teatru, la Cahul clădirea bisericii ortodoxe a fost refăcută în muzeu⁴.

O soartă la fel de crudă au avut-o și enoriașii tuturor confesiunilor religioase. În diferite perioade de timp au fost închise un șir de biserici ortodoxe, grecești și sinagogi evreești. Incriminându-li-se precum că bisericile

¹ *Basarabia desrobită. Drepturi istorice. Nelegiuri bolșevice. Înfrățuiri românești*, Institutul de Arte „Marvan”, 1942, p. 80-93.

² *Basarabia*, 1942, 22 iunie.

³ ANRM, F. 680, Inv. 2, dos. 62, f. 206.

⁴ L. Tihonov, *Op. cit.*, p. 27

nu aduc nici un venit, autoritățile sovietice ocupante, au decis închiderea majorității acestora. În același timp accentuăm faptul, că absolut toate clădirile au fost transmise în folosința statului. În această ordine de idei menționăm că la 29 decembrie s-a decis închiderea Bisericii „Alexandru Nevskii” din Chișinău¹, la 15 ianuarie 1941 aceeași soartă a avut-o Biserica de pe lângă penitenciarul din Bălți². La începutul lunii aprilie, pe data de 12 au fost închise Biserica de pe lângă spitalul Costiujeni³ și Biserica „Sfântul Nicolae” din Chișinău⁴, iar la 29 aprilie Biserica „Bunavestire” de asemenea din capitală⁵. Ziua de 25 martie a fost fatală și pentru Mănăstirea Condrița⁶.

Teroarea comunistă nu a cruțat nici sinagogile evreești. La 13 februarie 1941 au fost închise „Sinagoga Mare” din localitatea Nisporeni⁷ și „Sinagoga nr.6” din Tighina⁸, iar la 12 aprilie – Sinagoga „Averbuh” din Soroca⁹. Aceeași soartă a avut-o și Biserica Grecească din Chișinău¹⁰. Bisericile închise au fost calificate drept nerentabile și destinate unor necesități laice.

O soartă dramatică au avut-o și mănăstirile. În noiembrie 1940 Mănăstirea *Frumoasa* din Orhei a fost transformată în casă de odihnă. Iar alte trei mănăstiri au trecut în posesia Ministerului Ocrotirii Sănătății: mănăstirea *Suruceni* din județul Chișinău a fost transformată în spital, mănăstirea *Hârjauca* din județul Chișinău a devenit spital republican, mănăstirea *Curchi* a fost transformată în spital pentru bolnavii de tuberculoză. Mănăstirea

¹ ANRM, F. 2948, Inv. 1, dos. 29, f. 35.

² Ibidem, f. 36.

³ Ibidem, f. 72.

⁴ Ibidem, f. 73.

⁵ Ibidem, f. 120.

⁶ Ibidem, dos. 30, f. 28.

⁷ Ibidem, dos. 29, f. 36.

⁸ Ibidem, f. 35.

⁹ Ibidem, f. 73.

¹⁰ Ibidem, f. 36.

Hârbovăț a fost desființată și reorganizată în azil pentru copiii orfani¹. În primele luni ale anului 1941, la 18 martie urmează o nouă Decizie a Consiliului Comisarilor Poporului din regiunea ocupată conform căreia este confiscat inventarul Mănăstirii Căpriană. Grădina Casei Duhovnicești din Chișinău a fost transmisă tinerilor naturaliști de la Palatul Pionierilor. În aprilie același an s-a decis închiderea bisericii de pe lângă spitalul din Costiujeni.

Mănăstirile de maici care erau organizate conform principiului individualist, adică în ograda mare din jurul mănăstirii erau amplasate gospodăriile călugărițelor au scăpat de desființare. În pofida faptului că unor mănăstiri li s-a permis totuși să activeze, acestea frecvent erau supuse multiplelor acțiuni de intimidare. În ziua de Ispas 1941 credincioșii de la *Mănăstirea Frumoasa* au avut parte de un spectacol oribil. Sovieticii au adus câteva perechi de boi, au legat cu lanțuri Troița din mijlocul ogrăzii, smulgând-o din pământ, călcând-o în picioare și scuipând-o. Țăranii din comunele apropiate au fost invitați să asiste la acest spectacol².

Chiar fiind pusă în condiții extreme, populația nu se putea împăca cu noua realitate și continua să lupte pentru credință. Mulți călugări încercau să officieze cultul religios în bisericile rămase fără parohii lor. Singurul preot rămas în Bravicea, înainte de oficierea slujbei Învierii a fost invitat de către milițianul din localitate la sovietul sătesc, unde a fost înștiințat că în zorii zilei de 20 aprilie 1941, în ziua de Paști, să-și ia sculele și să se prezinte la șosea pentru a face prestație timp de 20 de zile. La auzul acestora preotul a propus să achite o contribuție în bani echivalentă cu costul zilei de muncă, cel puțin pentru zilele pe Paști. Între timp în fața clădirii sovietului sătesc s-au adunat o

¹ ANRM, F. 680, Inv. 2, dos. 62, f. 206.

² Basarabia, 1942, 21 ianuarie.

mulțime de săteni amenințând, gesticulând și vociferând: „Dați-ni-l pe Părinte! Nu-l dăm nici morți. Ucideți-ne pe noi și pe copiii noștri!”. Numai la auzul acestora satrapii comuniști i-au permis preotului să plece acasă¹. Bisericile care au reușit să supraviețuiască regimul le-a creat condiții insuportabile de activitate. În timpul înmormântărilor se interziceau slujbele publice, invocându-se că se face propagandă religioasă. Mai mult, se interzicea oficierea sfintei împărtășanii cu vin, ceea ce făcea imposibilă săvârșirea ritualului în mod firesc. În semn de protest preoții Guma și Burjakovski săptămânal se rugau într-o anumită zi pentru izbânda creștinismului între Nistru și Prut. În scurt timp comuniștii au realizat ce se întâmplă și li s-a interzis să officieze slujba în alte zile decât duminică².

În comuna Cimișeni din plasa Budești, județul Lăpușna în zilele de sărbătoare li se permitea să frecventeze biserica doar locuitorilor ce erau trecuți de 50 de ani, cei care nu împliniseră vârsta respectivă erau impuși să meargă la săpat tranșee sau la scos cartofi. În timpul oficierei serviciului divin, activul sătesc, constituit din atei declarați, organizau ospățuri și chefuri în căminul cultural care se afla chiar în curtea bisericii³.

Sistemul excesiv de impozitare. În scopul menținerii puterii politice autoritățile comuniste au instituit o politică de teroare contra religiei, care se materializa și prin crearea unor condiții extreme de activitate. O modalitate de persecutare a bisericilor a constituit-o supunerea acestora unei impozitări exagerate, era impozitată atât clădirea bisericii, cat și dreptul preoților de a oficia serviciul divin. Fiecare biserică achita un șir de impozite: impozitul de

¹ Basarabia, 1942, 19 februarie.

² Basarabia, 1942, 21 ianuarie.

³ ANRM, F. 339, Inv. 1, dos. 11633, f. 5 verso.

asigurare, pentru achitarea acestuia se calcula cu rigurozitate suprafața clădirilor, luându-se în considerație, inclusiv, materialele de construcție; impozitul pentru cult, care era fix pentru toate bisericile – 2 000 rub.; impozit pe patrafire, acesta varia de la 3 000 la 7 000 rub. (în conformitate cu numărul de locuitori). În această ordine de idei remarcăm că nu exista un sistem unic de impozitare a suprafețelor bisericilor. Mai mult, ca și orice clădire, bisericile trebuiau asigurate. Evaluarea acestora se făcea de către reprezentanții statului¹. Aceștea evaluau bisericile la sume enorme pentru a nu le da posibilitate preoților să achite taxele cuvenite. Biserica din Cahul, spre exemplu, trebuia să plătească un impozit de 70 000 de ruble anual. Unii preoți au apelat la susținerea enoriașilor, însă fiscalul a aflat de acest lucru și a considerat suma colectată de enoriași ca plusvenit, pe care la fel l-au impozitat.

Și fețele bisericești erau supuse la diverse prestații de ordin material. Astfel, preoții au fost impuși la un impozit de 1 500 de ruble pentru dreptul de a oficia serviciul divin, la sărbătorile mari fiind stabilite impozite suplimentare. Pentru șase luni preotul din comuna Suceveni a fost impus să achite o taxă de 3 000 de ruble². În anul 1941 locuitorii comunei Berhomeț au achitat 8 000 de ruble pentru a li se permite oficierea slujbei Învierii³.

Impozitarea nu se răsfrângea asupra veniturilor, ci asupra deverului, adică încasărilor, indiferent dacă biserica avea sau nu venit. Impozitul era atât de mare că de obicei nu le putea achita nici preotul și nici comunitatea credincioșilor în sarcina cărora era întreținerea bisericii. Biserica de pe strada Bulgară din Chișinău a fost impusă la un impozit de 10 000 de ruble anual, de

¹ ANRM, F. 680, Inv. 2, dos. 62 (p. II), f. 320.

² ANRM, F. 2848, Inv. 111, dos. 5, f. 93.

³ Ibidem.

asemenea 10 000 de ruble trebuia să achite și preotul. În asemenea condiții, cu timpul, orice biserică s-ar fi închis¹.

În scopul creării unui tablou real al persecuțiilor financiare la care erau supuse instituțiile de cult vom propune mai jos tabloul veniturilor unor categorii de cetățeni și vom aduce unele exemple referitoare la puterea de cumpărare a valutei timpului. Șeful oficiului poștal lunar ridica un salariu de 265 rub., un poștaș – de 120 rub., pe când un ziler – 5/6 rub.². În toamna anului 1940 un kg de carne de vită putea fi achiziționat cu 6 rub., pe când aceeași cantitate de carne de porc cu 10 rub., un kg. de zahăr – cu 4, 5 rub. Pentru un metru de stambă de plătea 4 rub., mătasă – 60 rub. metru, un costum bărbătesc din stofă de lână amestecată cu bumbac putea fi cumpărat cu 300 rub.³.

Preoții care continuau să officieze slujbele religioase pe lângă impozitele exagerate la care erau supuși erau obligați să îndeplinească și unele munci de corvoadă. De obicei prestațiile de muncă erau impuși să le achite în timpul marilor sărbători religioase, privând astfel enoriașii de a participa la serviciul divin. În timpul sărbătorii de Paști, preotul Sava Draguțan din comuna Cimișeni, plasa Budești, județul Lăpușna a fost trimis la scos cartofi, iar oamenii din sat au fost chemați să privească această scenă⁴.

Persecutarea fețelor bisericesti. Nemilos a fost și destinul studenților teologi. Majoritatea studenților de la facultatea de teologie rămași pe teritoriile ocupate n-au reușit să supraviețuiască terorii comuniste. Într-un stat cu o

¹ ANRM, F. 680, inv. 2, dos. 62, f. 207.

² Ibidem.

³ A. Petrencu, *Partidul Comunist – nucleu al regimului totalitar sovietic. Basarabia (1940-1941)* în *Destin Românesc*, 1996, nr. 2, pag. 105.

⁴ ANRM, F. 339, Inv. 1, dos. 11633, f. 5 verso.

conducere ateistă declarată, teologia era calificată „fabrică de popi”. Autoritățile comuniste imediat după ocuparea teritoriilor românești ale Moldovei de la Est de Prut au luat în vizor această categorie de cetățeni, supunându-i unor persecuții permanente. Cei mai mulți studenți pentru a scăpa de urmărire și pentru a-și menține existența s-au angajat ca lucrători zilieri: la cosit, prășit, salahori etc.

În situația în care numărul intelectualilor rămași pe teritoriile ocupate era extrem de redus s-a instituit așa-zisa „Lege a sabotajului” care obliga pe toți intelectualii să ocupe servicii de stat. În acest caz mulți studenți teologi au fost constrânși să se angajeze ca învățători suplینitori, cu condiția ca după un an să fie substituiți cu elemente pregătite special în acest scop. Alt grup de studenți s-au înscris la „Institutul Pedagogic” din Chișinău pentru a avea justificare în fața legilor statului¹.

Mulți studenți teologi au fost târați la NKVD, condamnați sau asasinați: Anton Țurcanu, Evdochim Trogum au fost condamnați la 8 și respectiv 10 ani privațiune de libertate. Aceeași soartă au împărtășit-o și Eugen Strâmbei, Nicolae Untilă, Nicolae Mereanu, Mihai Anton, Petru Mada, iar familia lui Mihai Ivanov a fost deportată² - toate acestea denotă atitudinea crudă a comuniștilor față de preoțime.

Sursele scrise ne oferă unele informații, conform cărora la eliberarea teritoriilor ocupate au fost găsiți doar 990 de preoți din cei 1 042 câți rămăseseră în provincie la ocuparea acesteia de către sovietici și doar 848 cântăreți din cei 1 099³. În condiții enigmatice a murit renumitul dirijor de cor,

¹ Raza, 1942, 17-24 august.

² Ibidem.

³ Raza, 1941, 2-16 noiembrie.

compozitorul de muzică religioasă Mihai Berezovschi¹. La 24 iunie 1941 a fost arestat și episcopul Alexie, care în toamna anului 1940 a fost împuternicit de Patriarhia din Moscova să conducă Mitropolia Basarabiei². Un destin tragic l-a avut și preotul Alexandru Baltaga, deputat în Sfatul Țării, care a proclamat Unirea. La sfârșitul lunii august 1940 A. Baltaga a fost arestat de către comuniști, anchetat și întemnițat. Un mare număr de preoți au dispărut. Mulți preoți au fost arestați și omorâți în penitenciare, alții au fost împușcați la retragerea sovieticilor (Anexa nr. 5).

Paralel cu teroarea față de tot ce e sfânt autoritățile comuniste au promovat o amplă campanie de defăimare prin mass-media a religiei. Începând cu luna noiembrie 1940 pe paginile ziarului republican „Moldova Socialistă” este instituită o rubrică permanentă „Clubul ateistului”, în care în mod regulat se aduceau argumente ale inexistenței lui Dumnezeu, luându-se în derâdere ritualurile creștine. Același lucru se făcea și prin intermediul emisiunilor radiofonice.

Pe parcursul primului an de ocupație au fost întreprinse multiple acțiuni fără precedent. Pentru prima oară în istoria Bisericii Ortodoxe Basarabene s-a înfăptuit profanarea bisericii și mormintelor, fapt care constituie o insultă adusă credincioșilor și sentimentelor lor. Ostașii roșii fără jenă își permiteau să intre în biserică cu capul acoperit, să fumeze sau chiar să fluiere. Culmea a constituit-o arborarea drapelului roșu pe biserica de pe strada Bulgară din Chișinău. Un caz fără precedent a fost și profanarea mormântului episcopului Atanasie Parhomovici de Novocercask, mort în 1909, pe care comuniștii l-au deshumat, au luat engolpionul de aur, împodobit cu diamante,

¹ Mihail Berezovschi, poet, compozitor și dirijor (născut 20 februarie 1868 în Caplan, județul Cetatea Albă, decedat 5 noiembrie 1940 în Chișinău).

² ANRM, F. 706, Inv. 1, dos. 520, f. 158.

crucea și alte odoare scumpe, au lăsat sicriul de metal pe o grămadă de gunoi din grădina Mitropoliei, iar oasele le-au aruncat într-o groapă cu murdării. Preotul Efrem Tighineanu, înconjurat de consilierii eparhiali și clerul orașului, a adunat osemintele în sicriu, așezându-le la locul meritat¹.

Pentru a-și justifica politica de ocupare a ținutului, autoritățile comuniste în scurt timp după 28 iunie au deschis patru muzee, inclusiv Muzeul Antireligios. Acesta era găzduit în Capela Liceului de fete „Regina Maria”. Muzeul conținea patru secții: „Istoria religiei și ateismului”, „Religia și știința”, „Religia și statul”, iar ultima secție încerca să demonstreze rolul nefast al religiei în perioada construcției socialismului². Materialele expuse explicau originea religiei prin prisma teoriei marxist-leniniste, originea omului conform teoriei darwiniste și mitul despre proveniența lui Hristos.

Considerații finale. Toate aceste acțiuni denotă cert, că în timpul primului an de ocupație autoritățile comuniste au acționat cu rapiditate, urmând modelul sovietic și folosind normele și procedeele staliniste. Una din primele măsuri înfăptuite în acest sens a fost lichidarea Mitropoliei Basarabiei. Au fost închise un șir de biserici și mănăstiri, altele au fost transformate în instituții de distracție, depozite etc. Lăcașele sfinte lăsate să funcționeze au fost impuse să achite impozite exagerate.

Deosebit de crudă era atitudinea comuniștilor față de preoțime. Mulți preoți au fost arestați și omorâți în închisori, alții au fost împușcați la retragerea sovieticilor, iar majoritatea au fost deportați, împreună cu familiile, în regiunile îndepărtate ale Federației Ruse.

¹ Fustei N., *Mitropoliei Chișinăului și a Moldovei, Scurtă istorie, achiziționare* la 12 septembrie 2008, sursă: www.geocities.com/cortodox/mitr.htm

² Raza, 1941, 17-24 august.

Enoriașii erau intimidați, constrânși să nu frecventeze lăcașele se cult.

În scopul spălării creierilor populației băștinașe autoritățile comuniste foloseau mass-media centrală și locală, emisiunile radiofonice etc.

ÎNCHEIERE

Grație terorii instituite pe teritoriile ocupate regimul comunist a reușit să se mențină, inclusiv, pe teritoriile românești ale Moldovei de la Est de Prut. În scopul introducerii controlului asupra tuturor aspectelor politice, sociale, economice și culturale din regiune serviciul secret de informații sovietic și-a extins activitatea și în noile teritorii ocupate.

Distrugerea sistemului de învățământ a constituit una din principalele direcții de activitate a autorităților comuniste pe teritoriul românesc ocupat al Moldovei de la Est de Prut. Chiar din primele zile au distrus totalmente sistemul de învățământ existent și l-au substituit cu cel sovietic. Limba și literatura rusă, istoria PC(b.) au devenit discipline obligatorii, în schimb au fost eliminate din programele școlare: religia, istoria popoarelor străine și limbile clasice.

În scopul asigurării sistemului de învățământ cu cadre didactice au fost aduși de peste Nistru, din RSSU și RSFSR învățători, de asemenea pentru a realiza familiarizarea cu principiile pedagogice ale sistemului sovietic de învățământ au fost organizate cursuri pentru învățătorii băștinași. Erau frecvente cazurile când, în scopul suplinirii penuriei de cadre didactice, absolvenții liceelor, iar uneori și cei ai gimnaziilor, erau numiți învățători la clasele primare.

Sub lozinca lichidării analfabetismului în ținut au fost deschise școli în fiecare localitate, dar de facto, acestea constituiau mijloace sigure de sovietizare și rusificare a populației.

Calitatea studiilor era sub orice nivel: lipseau rechizitele școlare, hârtia, manualele școlare, nemaivorbind de faptul că cadrele didactice nu erau asigurate cu literatură metodică.

Salariul învățătorului era foarte mic, în mediu varia între 200 și 400 rub., acesta nu le asigura nici minimul de existență. Sub pretextul lichidării anafabeltismului, dar de facto în scopul îndoctrinării, rusificării și sovietizării maselor, au fost deschise zeci de clase ale școlii serale, unde se organizau lecții pentru tineri și adulți.

Pe parcursul primului an de ocupație sovietică au activat cinci instituții superioare de învățământ de tip sovietic. Pe malul drept al Nistrului funcționau: *Institutul Pedagogic*, *Institutul Învățătoresc*, *Institutul Agricol și Conservatoriul de Stat*, iar în zona transnistreană – *Institutul Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. Șevcenko”*. Cu toate acestea considerăm deosebit de grav faptul, că din programa de învățământ al facultății de fizică și matematică a *Institutului Învățătoresc* și a *Institutului Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. Șevcenko” din Tiraspol* a fost exclusă limba română.

Instituțiile de învățământ superior nu dispuneau de biblioteci, săli de studii, tinerii veniți din localitățile rurale nu erau asigurați cu cămine, rechizite școlare. Lipseau manualele. Nivelul de instruire a celor înmatriculați era foarte scăzut.

În același timp nu exista nici o instituție superioară de învățământ, în care ar fi existat facultate de drept sau contabilitate. Specialiști în aceste domenii urmau a fi angajați exclusiv din spațiul sovietic. Disciplina *științe sociale* a fost exclusă din programele de studii, iar despre existența unei astfel de facultăți nici nu putea fi vorba.

Organele de partid și de stat au creat un sistem bine ramificat pentru desfășurarea propagandei comuniste prin intermediul mass-mediei locale.

Imediat după ocupație a fost creată o rețea de presă periodică bine organizată. Au apărut 21 de ziare, dintre care șapte de circulație republicană.

Ziarele de limbă română erau scrise într-un limbaj transnistrean stâlcit, arhaic și erau greu de citit, de aceea cititorul deseori apela la cele de limbă rusă.

Subiectele abordate erau în concordanță directă cu politica oficială promovată pe teritoriul ocupat și urmăreau preamărirea rolului URSS, discredita politica românească promovată în Basarabia în perioada anilor 1918-1940.

Articolele ce vizau problemele globale, problemele „omului simplu” sau felul în care se răsfrângeau asupra acestuia erau absente. Lipseau totalmente materialele de analiză și comentarii.

Politica de comunizare se realiza, inclusiv prin intermediul radioului. Autoritățile sovietice s-au îngrijit ca în fiecare familie să nu lipsească difuzoarele, prin intermediul cărora zilnic se promova o politică de spălare a creierului.

În pofida faptului, că aparent regimul sovietic făcea impresia că a creat condiții pentru a asigura accesul la informație a populației, informațiile erau transmise unilateral. Au fost totalmente trecute cu vederea consecințele ocupației sovietice: teroarea, jafurile, distrugerile, prădarea magazinelor, dezordini, încăierări sângeroase, nemaivorbind de crimele săvârșite, deportări organizate, masacre etc.

Primul an se ocupație sovietică a rămas în istorie și prin politica antireligioasă promovată de autoritățile comuniste pe teritoriile ocupate. Au fost închise un șir de biserici și mănăstiri, altele au fost transformate în instituții de distracție, depozite etc. Lăcașele sfinte lăsate să funcționeze au fost impuse să achite impozite exagerate.

Deosebit de crudă era atitudinea comuniștilor față de preoțime. Mulți preoți au fost arestați și omorâți în penitenciare, alții au fost împușcați la retragere, iar majoritatea au fost deportați, împreună cu familiile, în regiunile îndepărtate ale URSS.

Enoriașii erau intimidați, constrânși să nu frecventeze lăcașele se cult.

În scopul spălării creierilor populației băștinașe autoritățile comuniste foloseau mass-media centrală și locală, emisiunile radiofonice etc.

**Cronologia primului an de ocupație sovietică
a teritoriului românesc al Moldovei de la Est de Prut**

Data	Evenimentul
1940, noaptea de 26-27 iunie	Guvernul român primește ultimatumul URSS-ului pentru cedarea imediată a Basarabiei și nordului Bucovinei, cu termen de răspuns pe parcursul zilei de 27 iunie.
1940, 27 iunie	Consiliul de Coroană a decis evacuarea Basarabiei și a nordului Bucovinei și rezistenței de pe râul Prut.
1940, 28 iunie	Trupele sovietice au ocupat teritoriul Moldovei de la Est de Prut.
1940, 28 iunie	Arestări în masă a funcționarilor ce au activat în timpul administrației românești.
1940, 28 iunie-3 iulie	În timp ce se retrageau mulți militari români au fost reținuți și dezarmați de sovietici.
1940, 30 iunie	Apare primul număr al ziarului „Basarabia sovietică” în limbile română și rusă. Inițial ziarul era difuzat gratuit.
1940 28 iunie-1 iulie	Au fost deposedate de bunuri Capelele de pe lângă Palatul Mitrropolitan, Facultatea de Teologie, Seminarul Teologic, Liceul Eparhial de Fete, Liceul „B. Petricescu-Hașdeu”, Liceul „A. Russo”, Școala Normală de Băieți, Liceul „Regina Maria”, Facultatea de Agronomie, Liceul Militar „Regele Ferdinand”, Azilul de Bătrâni „Sfântul Alexandru”, Închisoarea Centrală, Școala Națională de Viticultură, Azilul „Cavalji”, Spitalul „Costiujeni”, Casa copilului, Ospătăria Saracilor din Piața Nouă, 20, cele trei

	biserici militare, Biserica grecească.
1940, iunie- august	Au fost arestați toți foștii deputați din <i>Sfatul Țării</i> care au rămas pe teritoriile ocupate.
1940, 3 iulie, ora 12.00	Autoritățile sovietice de ocupație au închis punctele de trecere la frontieră, astfel în România au reușit să treacă doar o parte din cei care au dorit să se refugieze.
1940, 3 iulie	Președinția Consiliului de Coroană a declarat această zi - Zi de Doliu în România. La ora 13.00 toată populația Țării a păstrat un minut de reculegere. Circulația a fost complet suspendată în întreaga țară la aceeași oră pentru un minut.
1940, 9 iulie	Autoritățile de la Kremlin legalizează fabricarea dosarelor politice locuitorilor de pe teritoriile românești ocupate și judecarea lor conform legislației RASSM – stat fantomă creat cu scopul sovietizării ținutului dintre Nistru și Prut.
1940, 10 iulie	Organele de stat sovietice, împreună cu conducerea unicului partid politic din URSS–PCUS, au decis unirea teritoriului Basarabiei cu cel al RASSM.
1940, 10 iulie	Administrația sovietică de la Kremlin a decis suplimentarea trupelor NKVD-iste și majorarea numărului unităților militare de escortă pe teritoriul Moldovei de la Est de Prut, totul în scopul arestării imediate a funcționarilor administrației românești rămași pe teritoriile ocupate de sovietici.
1940, iulie	Liderii de la Kremlin au creat la Chișinău o comisie ce avea sarcina să recruteze tineri la muncă pe „șantierelor

	comuniste” din raioanele estice și nordice ale URSS.
1940, iulie	Ostașii Armatei Roșii au arestat și împușcat pe teritoriul morii din Orhei colectivul orchestrei simfonice de la Chișinău care a decis să revină pe teritoriile ocupate dintr-un turneu de la București.
1940, iulie	La indicația NKVD-ului de la Moscova zilnic foștii ofițeri din Armata Albă, stabiliți pe teritoriile ocupate erau chemați la secțiile locale, iar în timpul nopții - arestați.
1940, 2 august	Autoritățile de stat din URSS decid ca pe teritoriul ocupat de la Est de Prut să fie constituită o nouă republică unională. Se formează RSSM. Președinte este desemnat comunistul transnistrean T. Konstantinov.
1940, 3–4 august	A avut loc un nou val de arestări în masă a mai multor funcționari, deținători de funcții în administrația românească, inclusiv, Chiril Severin, Nicolae Pascaru, Nicolae Stog, Alexandru Melnicenko ș.a.
1940, 8 august	Autoritățile sovietice de ocupație au creat NKVD-ul local – organ de teroare și represiune. Conducerea acestuia i-a fost încredințată maiorului de securitate sovietic Nicolai Sazâkin.
1940, 9 august	Conducerea sovietică continuă politica de depopulare a teritoriului românesc al Moldovei de la Est de Prut solicitând a fi recrutați încă 20 000 muncitori pentru industria grea și extractivă unională.
1940, 12 august	Administrația sovietică lichidează sistemul românesc de

	Învățământ, îl substituie cu cel sovietic și introduce studierea obligatorie în școli a limbii ruse.
1940, 14 august	Organele de partid sovietice se extind și pe teritoriile de la Est de Prut, creându-se PC(b) din Moldova. Prim-secretar fiind numit docilul Kremlinului P. Borodin, rus de naționalitate.
1940, 15 august	Autoritățile de la Kremlin impun sistemul de legi sovietice pe teritoriul românesc al Moldovei de la Est de Prut.
1940, 15 august	Acțiunea legilor sovietice se extinde asupra noului teritoriu prin naționalizarea pământului, băncilor, întreprinderilor comerciale și industriale, transportului feroviar și acvatic, mijloacelor de telecomunicații.
1940, 21 august	În baza unei hotărâri a organelor de conducere de la Kremlin și preluată de cele de partid locale s-a stabilit refacerea, concentrarea, dezvoltarea industriei Moldovei. În pofida faptului că proprietar se considera URSS, majoritatea investițiilor de capital – șase milioane ruble – au fost alocate din bugetul republican și nicidecum de cel unional.
1940, 28 august	Conducerea sovietică continuă politica de depopulare a teritoriului românesc ocupat dintre Nistru și Prut solicitând a fi recrutați încă 21 000 muncitori pentru industria grea unională.
1940, 31 august	Noua administrație sovietică impusă la Chișinău și cea de la Kiev au înaintat Kremlinului spre aprobare un proiect

		de lege care prevedea împărțirea teritoriilor ocupate ale Basarabiei, Bucovinei de Nord, precum și a RASSM între cele două republici unionale: RSS Ucraineană și așa-zisa RSS Moldovenească.
1940, august		La indicația organelor NKVD-ului de la Moscova, organele NKVD-ului de la Chișinău la sfârșitul lunii în cea mai mare taină au organizat transferarea mai multor mii de reprezentanți ai administrației publice care au activat în perioada românească în lagărele de corecție prin muncă din RSS Kazahstan, regiunea Kazan (RASS Tatară), Karaganda, Siberia, lagărele Vâtegorok, Veatsk, Cerepoveț.
1940, septembrie	5	Se decide evacuarea germanilor de pe teritoriul Moldovei de la Est de Prut în cel de al treilea Reich.
1940, septembrie	13	Autoritățile sovietice de la Kremlin au stabilit normele maxime de folosire a pământului de către o gospodărie țărănească din Moldova de la Est de Prut. Drept consecință au fost distruse vii și livezi particulare, iar 2 765 ha de vii și 2 414 ha de livezi au fost luate cu forța de la 1 433 țărani înstăriți.
1940, septembrie	13	Noua administrație moscovită instituiă cu forța la Est de Prut a decis confiscarea cărților bisericesti și distrugerea sectelor religioase. Timp de zece zile au fost organizate comisii speciale orășenești și județene împuternicite să materializeze acest lucru.

1940, septembrie	20	Organele de partid sovietice au stabilit delimitarea surplusurilor de teren și înzestrarea cu pământ a gospodăriilor țărănești fără pământ sau cu puțin pământ din RSSM. Ca consecință imediată 106 119 ha de pământ arabil, vii și livezi au fost fărâmițate și împărțite țăranilor cu puțin pământ.
1940, prima duminică	octombrie,	Ca reacție la nelegiuirile sovietice comise pe teritoriile românești ocupate un grup de tineri de la Liceul „V. Lupu” și ai Școlii de Fete „Doamna Maria” din Orhei au constituit organizația antisovietică “Maidahonda”.
1940,	5 octombrie	În cadrul unei ședințe extraordinare a organelor locale de partid ale republicii tampon RASSM din componența RSS Ucrainene s-a decis organizarea alegerilor în Sovietul Suprem de la Chișinău.
1940,	7 octombrie	Guvernul sovietic a informat că evacuarea persoanelor solicitate de Statul Român s-a încheiat la 27 septembrie și că se evacuasera în total 13 750 de persoane.
1940, octombrie	12	Noua administrație moscovită instituită cu forța în Moldova de la Est de Prut a stabilit normele maxime de livadă și vie pentru o gospodărie țărănească. În consecință au fost luate de la 15 100 țărani înstăriți 102 200 ha de pământ (aproximativ 37,6% din proprietatea lor funciară).
1940, octombrie	12	La inițiativa autorităților sovietice de la Kremlin s-a decis organizarea a 20 de stații de mașini și tractoare pe teritoriile românești ocupate. În acest scop urmau a fi folosite moșiile naționalizate, înzestrate cu imobil și case

		de locuit, cu inventarul necesar.
1940, octombrie	28	Organele locale de partid au gestionat organizarea colhozurilor în fostele colonii nemțești, în județul Cahul - șapte, iar în județul Tighina – șase colhozuri. Colhozurile au fost asigurate cu utilaj, imobil, vitele de tracțiune și cele producătoare rămase de la cei plecați, iar colhoznicii primeau în proprietate casele de locuit părăsite de nemți.
1940, noiembrie	14	Organele locale de partid au coordonat strămutarea colhoznicilor din raioanele de peste Nistru în județele Cahul și Tighina. În scurt timp au fost strămutate 102 familii din raionul Grigoriopol și 96 familii din raionul Camenca.
1940, decembrie	14	S-a decis punerea în aplicare a legislației RSS Ucrainesești.
1940, noiembrie		Mănăstirea <i>Frumoasa</i> din Orhei a fost transformată în casă de odihnă. Mănăstirea <i>Suruceni</i> din județul Orhei a fost transformată în spital, mănăstirea <i>Hârjauca</i> din județul Chișinău a devenit spital republican. Mănăstirea <i>Curchi</i> a fost transformată în spital pentru bolnavii de tuberculoză, iar mănăstirea <i>Hârbobăț</i> a fost reorganizată în azil pentru copii orfani.
1940, noiembrie		La ordinul organelor sovietice de la Kremlin pe teritoriului Moldovei de la Est de Prut au fost create primele colhozuri.
1940,	31	Pe teritoriul dintre Nistru și Prut au fost strămutate 9 700

70..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

octombrie	familii țărănești de ucraineni din Ucraina de Est și 6 000 de familii țărănești de aceeași etnie din regiunile de Vest ale RSSU.
1940, 4 decembrie	Comisariatul român pentru refugiați a înregistrat 220 500 de refugiați din teritoriile românești ocupate de sovietici.
1940, 21 decembrie	Organele locale de partid au recunoscut, că din cele 315 688 tone de cereale aduse la punctele periferice greu accesibile pentru transport se păstrau în grămezi 65 000 tone, dintre acestea 50 500 tone aflându-se sub cerul liber.
1940, 29 decembrie	S-a decis închiderea Bisericii „Al. Nevskii” din Chișinău.
1941, 12 ianuarie	Sunt organizate primele pseudo-alegeri în stil sovietic în Sovietul Suprem de la Chișinău.
1941, 15 ianuarie	A fost închisă Biserica ortodoxă de pe lângă Spitalul „Costiujeni”, biserica „Sfântul Nicolae” din Chișinău și biserica de pe lângă Penitenciarul din Bălți.
1941, 10 februarie	A apărut decretul despre trecerea limbii române la grafia slavonă. Conform acestuia, începând cu 1 martie 1941, pe teritoriile românești ocupate urma să se folosească doar grafia chirilică.
1941, 10 februarie	În scopul legiferării ocupației sovietice a teritoriilor de la Est de Prut s-a decis adoptarea <i>Constituției RSSM</i> , care era o copie a Constituției sovietice.
1941, februarie	La indicația organelor NKVD-ului de la Moscova, cele de la Chișinău în mod clandestin și bine organizat au

	transferat în lagărele de corecție prin muncă din Vâtegorsk, Veatsk și Cerepoveț din RSFSR țărani arestați și judecați deoarece nu erau în stare să achite la stat dările exagerate.
1941, 13 februarie	Au fost închise <i>Sinagoga Mare</i> din Nisporeni și <i>Sinagoga nr. 6</i> din Tighina.
1941, 25 februarie	În cele șase județe dintre Nistru și Prut activau 111 colhozuri care includeau 14 362 gospodării țărănești și aveau 32 833 membri apti de muncă.
1941, 10 martie	La indicația organelor organelor NKVD-ului din Moscova, cele de la Chișinău, în colaborare cu cele de partid și Comisariatul Poporului pentru Învățământ, în scopul cunoașterii opiniilor intelectualilor cu viziuni proromânești, și pentru a-i depista a fost organizată o Consfățiure la care s-au discutat multiple probleme lingvistice. Drept consecință a început operația de arestare în masă a intelectualilor.
1941, 18 martie	Este confiscat inventarul Mănăstirii Căpriană.
1941, martie	Este vandalizat o parte din inventarul mănăstirii Frumoasa.
1941, 25 martie	A fost închisă Mănăstirea Condița.
1941, 12 aprilie	A fost închisă Sinagoga „Averbuh” din Soroca.
1941, 12 aprilie	A fost închisă Biserica grecească din Chișinău.
1941, aprilie	La indicația organelor NKVD-ului de la Moscova, organele NKVD-ului de la Chișinău, la sfârșitul lunii, în cea mai mare taină a transferat în lagărele de corecție prin

	muncă din RSS Kazahstan, regiunea Kazan (RASS Tatară), Karaganda, Siberia, lagărele Vâtegorsk, Veatsk, Cerepoveț mai multe mii de reprezentanți ai administrației publice care au activat în perioada românească.
1941, 29 aprilie	A fost închisă Biserica „Bunavestire” din Chișinău.
1941, mai-iunie	Centralismul specific economiei sovietice s-a răsfrânt și asupra teritoriile românești ocupate, pe teritoriul căreia funcționau 91 de SMT-uri. Organizând SMT-urile statul sovietic a concentrat în mâinile sale principalele mijloace de producție din agricultură. Colhozurile și gospodăriile țărănești erau obligate să încheie contracte de muncă cu SMT-urile, în conformitate cu „Contractul-model”, elaborat de Comisariatul republican pentru Problemele Financiare și confirmat de CCP și CC al PC(b) de la Chișinău.
1941, 31 mai	După ce au fost torturați și maltratați o parte dintre membrii organizației antisovietice „Maidahonda” sunt condamnați la moarte prin împușcare.
1941, 11 iunie	Ostașii sovietici în mod organizat au confiscat toate difuzoarele din familiile băștinașilor. Începând cu 11 iunie postul de radio din Bulgaria transmitea periodic că „în Basarabia se pregătesc acțiuni de masă” (se refereau la deportări).
1941, 13 iunie	24 345 de băștinași au fost declarați de către regimul sovietic de ocupație „categorii speciale de criminali” și au

	fost deportați în lagărele de muncă din regiunile Altai, Kirov, Krasnoiarsk, Novosibirsk, Omsk, în RSS Kazahstan și RASS Komi.
1941, 24 iunie	Special convocatul Tribunalul militar regional din Odesa a judecat și condamnat un grup de 12 elevi membri ai organizației antisovietice „Maidahonda”, împreună cu învățătoarea lor Maria Majar în baza art. 54-4, 54-6, 54-11 al Codului Penal al RSSU drept „spioni și trădători de țară” și „dușmani ai poporului”. Șase dintre ei au fost condamnați la moarte și executați pe loc, unsprezece au fost arși de vii în penitenciarul din Orhei, iar ceilalți au fost condamnați la 25 de ani închisoare.
1941, 25 iunie	Este arestat Vadim Pirogan (n. 1921 – d. 16 ianuarie 2007) – scriitor și deținut politic.
1941, 28 iunie	A fost deschis un Muzeu Antireligios în Capela Liceului de fete.
1941, 16 iulie	Armata română a eliberat capitala Chișinău.
1941, 26 iulie	Reinstaurarea autorităților românești la Chișinău. Armata română, împreună cu cea germană, a participat la eliberarea teritoriilor românești de ocupația sovietică. Eliberarea a durat 35 de zile: 22 iunie-26 iulie și s-a delimitat în două perioade distincte: așteptarea strategică (10 zile) și ofensiva (25 de zile). Ritmul de înaintare 3-7 km în 24 de ore (în Bucovina circa 12 km pe zi).
1941, iulie	La retragerea sovieticilor într-o pivniță de la Sculeni au

74..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

	fost găsite cinci cadavre: patru de bărbați și unul de femeie. La toate victimele, originare din județul Bălți, le-au fost legate mâinile la spate după care au fost strangulate.
1941, iulie	Pierderile armatei române în timpul eliberării teritoriilor de la Est de Prut până la 31 iulie s-au cifrat la 24 396 militari (5 011 morți, 14 898 răniți, 4 487 dispăruți) ceea ce constituie câte 610 ostași zilnic timp de 40 de zile.
1941, septembrie	În beciul sediului NKVD-ului din strada Viilor 97 au fost descoperite 87 de cadavre dintre care 15 într-o groapă comună, având mâinile și picioarele legate.
1941, septembrie	Autoritățile române au stabilit că în subsolurile Palatului Metropolitan din Chișinău fuseseră amenajate celule individuale pentru „naționaliștii români” unde erau torturați cu curentul electric.
1941, septembrie	În curtea Consulatului Italian, unde NKVD-ul își stabilise unul din sedii, au fost dezgropate 80 de cadavre, majoritatea rămase neidentificate deoarece fuseseră mutilate, batjocorite și arse în timpul „anchetei”, ulterior fuseseră „tratate” cu var nestins și cu acizi. După resturile îmbrăcămintei s-a dedus că trupurile aparținuseră unor preoți, studenți și elevi.

ANEXE

Anexa nr. 1

**Informație referitoare la numărul școlilor din orașul Soroca
(anii de studii 1939-1940 și 1940-1941)**

	1939- 1940	1939- 1940	1939- 1940	1940- 1941	1940- 1941	1940- 1941	Lichidarea analfabet.
Tipul școlilor	Nr. școlilor	Nr. claselor	Nr. elevilor	Nr. școlilor	Nr. claselor	Nr. elevilor	Nr. claselor
Primare	7	28	705	5	31	1116	1948
Medii incomplete	3	11	255				
Medii	2	15	550	3	49	1520	
Total:	11	51	1510	8	80	2636	1948

Sursa: ANRM, F. 1389, Inv. 1, dos. 17, f. 4.

Anexa nr. 2

**Numărul de elevi ai școlii serale din localitatea Iablona-Nouă,
județul Bălți (anul de studii 1940-1941)**

Nr. d./o.	Elevi înscriși	Promovați	Limba de instruire	Învățători
1.	34 ¹	32	rusă	
2.	38 ²	29	română	
3.	39 ³		română	
4.	40 ⁴		rusă	
5.	40 ⁵	35	rusă	
6.	40 ⁶	32	rusă	L. Berștein
7.	39 ⁷	28	română	Maria Șalaru
8.	39 ⁸	35	rusă	Boubătrân
9.	42 ⁹	38	rusă	Ana Viinciuk
10.	40 ¹⁰	27	rusă	Rozalia Gorodețkaia

Anexa nr.3

¹ ANRM, F. 1821, Inv. 1, dos. 4, f. 21.

² Ibidem., f. 41.

³ Ibidem., f. 62.

⁴ Ibidem., f. 82.

⁵ Ibidem., f. 103.

⁶ Ibidem., f. 126.

⁷ Ibidem., f. 149.

⁸ Ibidem., f. 179.

⁹ Ibidem., f. 195.

¹⁰ Ibidem., f. 219.

Decizia

**CCP din RSSM și CC al PC(b.)M din 23 august 1940
cu privire la deschiderea instituțiilor superioare și
medii de învățământ cu profil pedagogic**

Anexă la Procesul verbal nr.22
a CC a PC(b.)M, punctul 2

În scopul asigurării cu învățători a școlilor primare, medii incomplete și medii din Basarabia, Consiliul Comisarilor Poporului din RSSM și CC al PC(b.)M

decide:

1. De deschis în orașul Chișinău în clădirea fostei școli eparhiale un Institut Pedagogic cu limba moldovenească de instruire și un contingent de 420 de studenți.
2. De creat școli pedagogice în următoarele orașe din Basarabia:
 - În orașul Chișinău – școli pedagogice cu limba de instruire moldovenească: una în incinta clădirii fostei școli eparhiale cu un contingent de 300 elevi, iar cea de a doua în clădirea școlii normale cu un contingent de 150 de elevi.
 - În Soroca - Școala de Iluminare Politică în clădirea în care se organizează reciclarea învățătorilor. Limba de instruire – moldovenească cu un contingent de 200 elevi.
 - În Bălți – o Școală Pedagogică în incinta fostului Seminar Duhovnicesc cu limba moldovenească de instruire și un contingent de 200 de elevi.

78..... **Conferințele Bibliotecii ASTRA**

- În Orhei – o Școală Pedagogică în incinta fostului Seminar Învățătoresc cu limba moldovenească de instruire cu un contingent de 350 elevi.
 - În Bender – o Școală Pedagogică în localul școlii de meserii cu limba rusă de instruire și un contingent de 300 de elevi.
3. De propus unităților militare ca până la 20 iulie 1940 să elibereze clădirile nominalizate și să le predea împreună cu toate bunurile CCP pentru Învățământ din RSSM.
 4. De propus Comitetelor executive județene să facă reparație în școlile podagogice și să le asigure cu căldură în perioada rece.
 5. De propus CCP pentru Învățământ din RSSM ca până la 20 iulie 1940 să asigure instituțiile cu cadre didactice, să organizeze admiterea studenților, să amenajeze sălile de studii și să asigure începutul anului de învățământ în timp util.
 6. De propus CCP pentru Învățământ și organelor executive județene să asigure studenții cu cămine.
 7. Ținând cont de faptul, că pregătirile pentru începutul anului de învățământ 1940-1941 au început târziu, cu un volum mare de lucru ce vizează de pregătirea localurilor, selectarea cadrelor didactice, organizarea admiterii studenților, transmiterea și editarea programelor școlare și a manualelor, anul de studii în instituțiile superioare de învățământ și școlile pedagogice din Basarabia va începe la 1 octombrie 1940.

Președintele CCP din RSSM

Constantinov

Secretarul CC al PC (b.)M

Borodin

Sursa: ANRM, F. 2848, Inv. 1, dos. 2, f. 142-143.

**Numărul
studenților care își făceau studiile la Institutul Agricol din Chișinău,
la 15 noiembrie 1940**

Facultăți	Anul I	Anul II	Anul III	Anul IV	Anul V	Total
Agricolă	57	18				75
Pomicolă	55	27	29			111
Zootehnică	45	15	21			81
Agrotehnică				33	71	104
Total:	157	60	50	33	71	371
Primesc bursă	122	43	39	21	52	277
Asigurați cu cămin	28	11	10	6	20	75

Sursa: ANRM, F. 1933, Inv. 1, dos. 2, f. 20.

Lista preoților și a cântăreților bisericești din Basarabia care au fost asasinați sau deportați de comuniști

Nr. d./o.	Numele, prenumele	Localitatea	Circumstanțele decesului
1	Diaconul Eustratie Chiriță	Com. Pitușca, jud. Lăpușna	Omorât la 13 iunie 1941 din cauza că a oficiat un tedeum în care s-a rugat să câștige Armatele Române în timp ce satul era ocupat de comuniști
2	Preotul Mina Țăruș	Com. Camenca, jud. Orhei	Omorât în închisoarea din Orhei
3	Ph. Svetescu	Com. Gâlca, jud. Orhei	Omorât de comuniști la retragere
4	Pr. Dumitru Cozubschi	Com. Troița, jud. Tighina	S-a spânzurat în 1940 din cauza persecuțiilor și amenințărilor
5	Preotul Gheorghe Maleavin	Com. Selement, jud. Tighina	Este mobilizat de comuniști și omorât în Transnistria în 1941
6	Protoiereul Alexandru Baltaga	Com. Călărași, jud. Lăpușna	Este arestat în primele zile de ocupație sovietică pentru că a votat Unirea Basarabiei cu Țara fiind membru al Sfatului Țării
7	Preotul Teodor Bunescu	Com. Zubrești, jud. Lăpușna	La retragere a fost împușcat de bolșevici
8	Preotul Anatolie Spinei	Com. Dolna, jud. Lăpușna	Arestat și deportat de comuniști înainte de 13 iunie 1941

8..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

9	Preotul Gheorghe Doliscinski	Com. Valea Trăisteni, jud. Lăpușna	Deportat ¹
10	Preotul Ioan Tudorache	Com. Cruzești, jud. Lăpușna	Arestat și omorât de bolșevici. Cadavrul i-a fost găsit în subsolul fostului Consulat Italian din Chișinău
11	Preotul Vasile Doncilă	-	Deportat
12	Cântărețul Sofronie Mândru	Com. Grozești, jud. Lăpușna	Deportat
13	Cântărețul Ștefan Pleșca	Com. Strășeni, jud. Lăpușna	Deportat
14	Preotul Mihail Filip	Șoldănești	Deportat
15	Cântărețul Constantin Butucel	Com. Piatra, jud. Orhei	Deportat
16	Diaconul Alexe Baconschi	Com. Slobozia-Doamnei, jud. Orhei	Deportat
17	Preotul Toader Zubcu	Com. Geamăna, jud. Tighina	Deportat
18	Preotul Teodor Chirilov	Com. Șerpeni, jud. Tighina	Deportat
19	Preotul Haralampie Samburschi	Com. Cimișlia, jud. Tighina	Deportat
20	Preotul Constantin Rughinov	Com. Cimișlia	Deportat
21	Preotul Anatolie Teodorov	Com. Petrești	Deportat
22	Preotul Vladimir	Catedrala Tighina	Deportat

¹ Aici și în continuare este vorba despre valul de deportări din 12 spre 13 iunie 1941

	Cernăuțeanu		
23	Preotul Alexandru Zavalnițchi	Com. Cobusca-Nouă	Deportat
24	Preotul Vladimir Loghin	Biserica „Sfântul Petru și Pavel” din Tighina	Deportat
25	Preotul Ioan Spinei	Com. Sălcuța	Deportat
26	Preotul Gheorghe Mihalache	Com. Tănătari	Deportat
27	Preotul Constantin Gârlovanu	Com. Speia	Deportat
28	Cântărețul Serghie Grosu	Catedrala Tighina	Deportat
29	Cântărețul Terentie Friptu	Com. Pugăceni	Deportat
30	Cântărețul Dumitru Burcovschi	Com. Geamăna	Deportat
31	Cântărețul Ioan Maleavin	Ceadâr-Lunga	Deportat
32	Preotul Ștefan Maleavin	Com. Bourci, jud. Cahul	Deportat
33	Preotul Alexandru Lozanovschi	Com. Roșu, jud. Cahul	Deportat
34	Preotul Ion Stolearov	Vulcănești, jud. Cahul	Deportat
35	Preotul Vasile Spânu	Com. Mingir, jud. Cahul	Deportat
36	Cântărețul Ion Cârțăleanu	Com. Borceag, jud. Cahul	Deportat
37	Cântărețul Ion Foxa	Com. Cazaclia, jud. Cahul	Deportat
38	Cântărețul Grigore Gelan	Com. Cazaclia, jud. Cahul	Deportat
39	Cântărețul Ștefan Draganov	Com. Tatar-Copceac, jud. Cahul	Deportat

10..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

40	Preotul Pavel Ciachir	Com. Echimăuți, jud. Cahul	Omorât de comuniști la retragere
41	Preotul Avacum Rusu	Com. Slobizia-Nouă, jud. Bălți	Deportat
42	Preotul Mitrofan Romanescu	Com. Cojba, jud. Bălți	Deportat
43	Preotul Sebastian Mârza	Com. Lumbenii-Vechi, jud. Bălți	Deportat
44	Preotul Ion Moraru	Com. Camenca, jud. Bălți	Deportat
45	Preotul Ioan Coban	Com. Ochiul-Alb, jud. Bălți	Deportat
46	Preotul Profirie Șoimu	Com. Parcani, jud. Soroca	Deportat
47	Preotul Teodor Motuzoc	Com. Briceni, jud. Soroca	Deportat
48	Preotul Nicolai Gontea	Com. Dondușeni, jud. Soroca	Deportat
49	Preotul Dionisie Gonțearuc	Com. Țarigrad, jud. Soroca	Deportat
50	Preotul Alexandru DAșchevici	Com. Puțințeni, jud. Soroca	Deportat
51	Preotul Vladimir Zorilă	Com. Hârtop, jud. Soroca	Deportat
52	Preotul Emelian Cucuetu	Bălți	Asasinat
53	Episcopul Alexie	Mitropolia Basarabiei	La 24 iunie 1941 este arestat

Surse: ANRM, f. 680, inv. 1, dos. 4275, f. 22; www.geocities.com/cortodax/mitr.htm; Raza, 1943, 12 - 19 decembrie; Raza, 1941, 2-16 noiembrie; Basarabia, 1942, 19 februarie.